

**A geronto-andragógia, mint tudomány fontossága a büntetés-végrehajtás
kapcsán egy állami intézményben folytatott kutatás alapján**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
1.1 A témaválasztás indoklása.....	3
2. A téma általános áttekintése, fogalommagyarázat	5
2.1. Demográfiai adatok	1
2.2. Geronto-andragógia	7
2.2.1. A geronto-andragógus szerepe	9
3. A magyarországi börtönök	12
3.1. Demográfiai adatok	12
3.2. Oktatás a börtön falain belül.....	16
3.2.1. Gazdasági szempontok a tanulási motivációk érdekében.....	18
4. Kérdőíves felmérés	20
4.1. A szakmai gyakorlat és a felmérés helyszíne	20
4.2. A kutatás	22
4.2.1. Általános kérdőív.....	22
4.2.1.1. A felmérés adatai	22
4.2.1.2. A kérdőívben szereplő kérdések	22
4.2.1.3. A kérdőívben szereplő kérdésekre kapott válaszok	24
4.2.2. 50+ kérdőív.....	35
4.2.2.1. A felmérés adatai	35
4.2.2.2. A kérdőívben szereplő kérdések	35
4.2.2.3. A kérdőívekben szereplő kérdésekre kapott válaszok eredményei	37
5. Összegzés	48
6. Irodalomjegyzék	52
7. Függelék	55

1. Bevezetés

1.1 A témaválasztás indoklása

„...Ha a szervezetek úrrá akarnak lenni korunk világának zűrzavarain, legfontosabb erőforrásuknak az embereket kell tekinteniük, és olyan nagyra kell értékelniük a tudást, a tájékozottságot, az alkotó és a vállalkozó szellemet, a kapcsolatépítés képességét, amilyen nagyra a múltban a földet, a munkát és a tőkét értékelték...”

(GarethMorgan)

Két szakterület iránti érdeklődésem hozta magával jelen tanulmányom megszületését. Az egyik a börtönök világa (és annak tudományos kutatása), ahol elsősorban az a kérdés foglalkoztat, hogy a büntetésüket töltő személyek kapnak-e egy új esélyt visszatalálni a társadalomba és a munkaerőpiacra, és van-e erre személyes igényük.

A másik szakterület az 50+-osok világa, amely társadalmi csoport kutatását ma már Magyarországon szociológusok, andragógusok és marketing-szakemberek is elkezdtek, különféle tudományos és egyéb szempontokból. Ennek nyomán világosan látjuk, hogy ez a korosztály számos diszkrimináció áldozata – határozottan kijelenthető: Magyarországon sokkal rosszabb idősnek lenni, mint fiatalnak.

Mivel ez a két terület nem csak elméletben, hanem gyakorlatban is foglalkoztat, logikusan adódott, hogy dolgozatomban arra a fő kérdésre keresi a választ, hogy az 50 év feletti elítéltek hogyan élik meg mindennapjaikat a börtönben, milyen oktatási-nevelési programokban vesznek, illetve vehetnek részt, ezek mennyire hatékonyak és mekkora esélyük van a társadalmi reintegrációra.

Kutatásomat azzal a céllal végeztem, hogy megtudjam, szükség van-e a büntetés-végrehajtási intézetek falain belül oktatásra, képzésre, művelődésre, valamint az 50+ - os korosztály ugyanezen területeken történő fejlesztésére. Jelen írásomban a büntetés letöltése utáni élettel – reintegrációval – nem kívánok részletesebben foglalkozni, hiszen a célom az, hogy választ kapjak a fentebb említett kérdésekre. Miközben erre a kérdésre válaszolok, természetesen fontosnak tartom egy nemzetközi paletta felvázolását is, amely az idősök képzéséről szól. Ezen kontextusok beemelése azt is mutatja, hogy ha felvételt nyerek mesterképzésre, akkor ott szándékomban áll dolgozatomban a konkrét

képzési lehetőségek irányába bővíteni, magyar példák hiányában elsősorban a nyugati jó gyakorlatokat applikálva.

Természetesen a teljes magyarországi palettát - azaz az összes büntetés-végrehajtási intézményt nem tudom vizsgálni dolgozatomban, ezért kiválasztottam egy tipikus büntetés-végrehajtási intézményt, amely Fejér megyében található (a büntetésüket ebben az intézményben kizárólag férfiak töltik). Tipikus alatt azt értem, hogy az általános körülmények rossznak mondhatóak, valamint az intézmény befogadóképességét tekintve rendkívül túlterhelt.

Dolgozatom első részében az általános demográfiai adatok szerepelnek, az idősödő világgal és Magyarországgal kapcsolatban. Ezután egy viszonylag új tudományterületre, a geronto-andragógiára fordítom a figyelmet, amely Magyarországon minden fontos előzmény ellenére igazán csak a kétezres évek első évtizedében indult el. Tanulmányom következő fejezete általánosan tárgyalja a magyarországi börtönök demográfiai adatait, illetve az ott alkalmazott oktatási formákat. Ezek az általános fejezetek azért szükségesek, hogy a két további fejezetben ismertetett kutatásaimat össztársadalmi és szorosabban vett andragógiai, geronto-andragógiai és kriminál-andragógiai kontextusban tudjam elhelyezni. A két kutatásom két részletes kérdőív, amelyeket az említett büntetés- végrehajtási intézményben általánosan, illetve kifejezetten az 50+-os elítéltekre célozva készítettem el. Meggyőződésem, hogy az 50+-os kérdőív eredményei csak akkor relevánsak, ha az általános kérdőív eredményeivel összevetve vizsgálom meg ezeket.

Tanulmányom utolsó fejezete a vizsgálataim összegzését tartalmazza, és itt válaszolok az előszóban megfogalmazott fő kérdésre is.

2. A téma általános áttekintése

2.1. Demográfiai adatok

Az idősödéssel és az időskorral kapcsolatban fontosnak tartom tisztázni, hogy mi is az idős kor? Ki számít idősnek? Közkeletűen, a mindennapi élet különféle színterein manapság már az 50+-os kifejezést használják erre, tehát idős embernek számít az, aki az ötvenedik életévét is betöltötte. Ezt a vélekedést erősítik a marketing-kutatások is, ahol a 18-49-es korosztály kiemelt célközönség.

Franz Pöggeler és Csoma Gyula andragógusok felosztották az ember korszakait. Négy életszakaszt különböztetnek meg:

- 1.: fiatal felnőtt, aki a húszas éveiben jár,
- 2.: a középgeneráció, ahova a harmincas – negyvenes éveit élő emberek tartoznak,
3. : az érett felnőtt, ami a negyvenes – ötvenes éveit számláló csoport,
4. : lassú, hanyatló korszak, mely kategória alanyai a hatvanadik életévüket betöltött „örökifjak”.¹

Ezen kívül természetesen számos további korszak-meghatározás is létezik. A 20. században Freud nyomán találkozhatunk egy egyszerűbb felosztással, amely szerint két kategória létezik, a serdülőkor által bezárt gyermekkor és a felnőttkor.²

Erik Erikson ezt bővítette ki egy nyolc szakaszos felosztással, amely magába foglalta a folyamatos szocializációt (Freud számára ez a folyamat a serdülőkor végével lezárul).³

Az Európai Bizottság 2005. tavaszán kiadott Zöld Könyve szerint vannak az „idősödő munkavállalók”, akik 55-64 évesek, az „idősek” csoportjába tartozó 65-79 évesek és az „aggok”, akik 80 év felettiek.⁴

Magyarország tekintetében az arányok természetesen egyediek, a korosztály megoszlását tekintve. Az alábbi táblázatban egy előrejelzést láthatunk erre.⁵

¹ Jászberényi József: Az aktív időskor lehetőségei Magyarországon (Bevezetés a gerontoandragógiába), (2009), PrintXBudavár Zrt., Budapest, pp.13-16.

² Jászberényi József: 2009/2010 Gerontoandragógia című kurzus anyaga alapján

³ Jászberényi József: 2009/2010 Gerontoandragógia című kurzus anyaga alapján

⁴ http://europa.eu/documentation/official-docs/green-papers/index_hu.htm#2005 (Letöltés ideje: 2012.03.23.)

⁵ Jászberényi József: 2009/2010 Gerontoandragógia című kurzus anyaga alapján

1. táblázat

A korosztályok eloszlása Magyarországon - 30 éves előrejelzés					
	10 évesek	30 évesek	50 évesek	70évesek	90 évesek
2002	98 824 fő	141 203 fő	149 338 fő	91 217 fő	9919 fő
2012	97 286 fő	146 079 fő	119 575 fő	91 649 fő	15 456 fő
2022	100 891 fő	128 397 fő	135 490 fő	112 227 fő	19 284 fő
2032	93 066 fő	102 382 fő	141 545 fő	95 381 fő	25 304 fő
2042	80 212 fő	106 501 fő	126 508 fő	112 618 fő	38 536 fő
Csökkenés	19%	25%	26%		
Növekedés				1,23-szoros	közel 4 -szeres

Forrás:⁶

A táblázat alapján világosan látható, hogy rohamosan csökken a fiatal generációk tagjainak száma, ezáltal növekszik az idős generáció létszáma.

A következő táblázat az idős korosztály foglalkoztatottságát mutatja, ami szintén növekszik. Ez ismét magyarázható a növekvő létszámmal a korosztályban.

2. táblázat

Az 55-64 évesek foglalkoztatottsági rátája (%)								
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
25,6	29	31,1	33	33,6	33,1	31,4	32,8	34,4

Forrás:⁷

⁶ Jászberényi József: 2009/2010 Gerontoandragógia című kurzus anyaga alapján

⁷ http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_5_1.html (Letöltés ideje: 2012.03.24.)

2.2. Geronto-andragógia

A geronto-andragógia az idős emberekkel foglalkozik, képzésükkel, szellemi-testi frissen tartásukkal, vizsgálja a munkaerő-piaci lehetőségeket, segíti az 50+-os korosztály képzését, s felhívja a figyelmet a diszkriminációk különféle formáira. Ez tehát egy összetett tudomány, hiszen magába foglalja a pszichológiai, pedagógiai, gerontológiai, egészségügyi tudományterületeket egyaránt.

A népesség szerkezete átalakulóban van a világon mindenhol. Magyarországon az 50+-os korosztály létszáma egyre csak növekszik. 2010-ben a 65+-os korosztály 16,6% volt, 2030-ban várhatóan már 22 % lesz ez a szám. Várhatóan 2035 és 2040 körül több lesz ennek a korosztálynak a létszáma, mint a 0-24 éves csoporté.⁸ Ez egyértelműen szükségessé teszi, hogy a geronto-andragógia egyre fontosabb tudományterület legyen hazánkban is.

Számos pozitív külföldi példa létezik, olyan komoly tudásközpontok, ahol tanítják az idősekkel kapcsolatos ismereteket, illetve magukat az időseket is tanítják, sokféle formában. Ilyen például Nagy-Britanniában a londoni King's College, a Hull-i Egyetem vagy a walesi Bangor Egyetem; Németországban az Ulmi Egyetem, valamint a németek büszkélkedhetnek különböző általuk indított és egész Európát bevonó idősoktatási projektek indításával is, ezek közül kiemelném az AAMEE-projektet (az idős bevándorlók aktív idősödése Európában) és a Ripe for the Internet projektet (az internetről semmit nem tudók számára kialakított tananyag). Az Amerikai Egyesült Államok területén az ILR (Institutes for Learning in Retirement) rendszerek kialakulása hozott nagy áttörést ezen a területen: 1962-ben New York City-ben indult el a kezdeményezés, ami az 1980-as és '90-es években fejlődött ki igazán. Ezen a területen az Elderhostel működése felettébb kiemelkedő, az ILR-ektől tagdíjat kap, részt vesz a nyilvántartásban, ötletadásban, tanulmányutakat és kirándulásokat szervez, egy átfogó szervezet. Az ILC-t (International Longevity Center) Robert Butler, az ageizmus fogalmának létrehozója alapította meg. Ezekén kívül kiemelten foglalkoznak az idősekkel a svájci Genfben és Tessinben; Hollandiában; Ausztriában a grazi egyetemen; Finnországban a Jyväskylä-i Harmadik Kor Egyetemén.⁹ Tehát kijelenthető, hogy a társadalomra irányuló kutatások egyik ágazatává, illetve tudományterületévé nőtte ki magát a geronto-andragógia.

⁸ Jászberényi József 2011/2012 II. félévében tartott Geronto-andragógia II. című kurzusának anyaga alapján.

⁹ Jászberényi József: Jászberényi József: Geronto-edukáció (2011), PrintX-Budavár Kiadó, Budapest pp.38-63.

Magyarországon a Zsigmond Király Főiskola (továbbiakban ZsKF is) rendhagyó és egyedülálló módon foglalkozik a témával. Kifejezetten 50+-os képzés is működik az intézményben, mindemellett a fővárosban elsőként indította el a Nyugdíjasok Óbudai Akadémiáját. Ezen kívül Győrben, a Széchenyi István Egyetemen indult hasonló akadémia az idős korosztály számára. A ZsKF-en immáron a második félév indult el a 2011/2012-es tanév második felében. Ebben a szemeszterben már nem csak a plenáris előadásokon vehetnek részt a hallgatók, hiszen számos tanfolyam is elindult. A tanfolyamok között van:

- művészettörténet,
- idegen nyelv-oktatás több szinten,
- lakberendezés,
- filmklub,
- vallástörténet,
- emlékezetkutatás,
- internet használat, szintén több szinten.

Saját megfigyelésem szerint a felismerés (probléma) és az andragógus szakemberek elhivatottsága meghozza az eredményt. A pozitív példák jelentős erővel bírnak, hiszen a média is felfigyelt a Zsigmond Király Főiskolán zajló szakmai munkára, így egyre többen érdeklődnek a téma iránt és az 50+-osok gondolkodására is hatással van ez. Személyes kapcsolatam van az Akadémia résztvevőivel/hallgatóival, ugyanis részt veszek az 50+-os előadások asszisztenciájában. Tapasztalatom alapján elmondhatom, hogy akik az akadémia aktív résztvevői, azok fizikailag is jobb állapotban vannak. Ennek több oka is lehet, de kiemelten kettő - a fizikai és szellemi aktivitás - mindenképpen összefüggésben van. Azok az idős személyek, akik nem érzik fontosnak a saját maguk és párjuk, környezetük képzését, nem nagyon mozdulnak ki otthonról, ők fizikailag is hamarabb leépülnek. Nyilván ebbe nem tartoznak bele azok, akik találnak maguknak különböző programokat, csekély mértékben helyettesítheti a fontosság érzetüket, mert nekik „meg kell jelenniük” azokon. Vagyis fel kell öltözni, el kell készíteniük a frizurájukat stb. Elsőre kicsi dolognak, tűnik, ám mégis fontos, hiszen ez az első lépés ahhoz, hogy a társadalom aktív résztvevőinek érezhessék magukat. Ez az idősödő korosztály szerencsére még hisz az írott és íratlan „dress code”-ban, remélhetőleg ez újra fontos lesz mindenki számára. Azok az idős személyek – főként, akik elveszítették a párjukat – akik nem tartják fontosnak az aktív időskort, feltehetően kevesebb ideig is fognak élni. A geronto-andragógusoknak ezért (is) kiemelt szerepük van, kutatásaikkal és az adatok közlésével

felhívhatják a figyelmet ezen társadalmi réteg számára, hogy továbbra is fontosnak ítélhessék meg önmagukat.

2.2.1. A geronto-andragógus szerepe

Véleményem szerint a geronto-andragógusoknak a mai világban rendkívül fontos szerepük van. Felmerül a kérdés, hogy ki az a geronto-andragógus? Ma a Magyar Köztársaság területén elsőként szintén a Zsigmond Király Főiskola említhető, hiszen ebben az intézményben van egyedül, egyetemi képzés keretében geronto-andragógia szakirány/specializáció. Az andragógus képzés számos felsőoktatási intézményben elvégezhető, ám ezzel a speciális területtel jelenleg még kurzusok formájában sem sok helyen képezhetjük magunkat. Pedig aki ezt a hivatást választja, az idős emberek képzését, művelését is vállalja.¹⁰ Ebben a szakmában dolgozóknak rendhagyó elhivatottsággal, türelemmel és empátiával kell rendelkezniük. Számos élethelyzetet meg kell tanulni kezelni.

Sokan azt gondolják, hogy az idős korosztály előtt nincsenek lehetőségek és a nyugdíjba vonulással az ő életük véget ér. Ez egy sztereotípiára remélhetőleg ez a szemlélet változni fog az emberek tudatában, hiszen ez komoly tévedés. Egy idősödő társadalomban élünk, ahol egyre kevesebb gyermek születik. Az 50+-os korosztály előtt rengeteg lehetőség van – tekintettel a növekvő megélt életkorra is. A nyugdíjkorhatár egyre inkább kitolódik, így az idős korosztály egyre aktívabb részvevője a munkaerőpiacnak. Ezen kívül az emberek mindinkább rájönnek arra is, hogy igenis szükség van az idős munkavállalókra is, a tudásuk, a tapasztalatuk felbecsülhetetlen.

A geronto-andragógusok segítenek az 50+-os korosztálynak, hogy a munkaerőpiacon maradjanak, ehhez szükséges tanfolyamokat, átképzéseket szerveznek. Ez több formában megvalósulhat, mint minden oktatási-tanulási folyamat. Az idős korosztály, ugyanúgy, mint bárki más, tanulhat formális, informális és nonformális oktatási formákban. Segítik a fizikai aktivitást is, ami az előzőekben említettek szerint is jelentőséggel bír. A személyiségfejlesztő folyamatok sem hanyagolhatóak el, ez minden egyes életszakaszban nagyon fontos.

¹⁰ A 2.1. fejezetben található a fogalom.

Fontos – főleg az egyedül maradt személyeknek – a nyugdíjasoknak/időseknek a közösséggé kovácsolása, ami pl. egy Nyugdíjasok Akadémiáján is megvalósul. Bármilyen tér, ahol találkozhatnak egymással jelen csoport tagjai, segítségükre lehet, hiszen barátságok szövődnek, életutak találkozhatnak. Minden ember számára fontosak az emberi kapcsolatok, így az 50+-os korosztály számára is. Tekintettel kell lennünk arra, hogy ez a csoport máshogyan nevelkedett, élt, másfajta szokásokkal rendelkezik.

Mivel a jelenlegi társadalmunkban egyre kevesebb gyermek születik – ennek különböző okai vannak, így a gazdasági helyzet, a nők karrierépítésének előtérbe kerülése, avagy éppen a munkanélküliség és más tényezők – akarva akaratlanul az idős társadalom egyre inkább előtérbe kerül, ahogyan az LLL (Life Long Learning) is, az élethosszig tartó tanulás. A felnőttoktatás és az idős emberek képzése ez által még inkább teret nyer magának, és éppen erre vezet rá, ami nemzetközi problémákból eredendően, nem csak kis hazánkban, hanem már az egész világon figyelemmel követhető.

A gazdasági világválság miatt rengeteg ember elveszítette az állását, és ez szintén globális probléma. Mindenkinek nehéz ebben az időszakban visszatalálni – avagy útnak indulni – a munkaerő-piacra, ám az időseket ebben a témában is kiemelten kell kezelni.

Az ageizmus¹¹ (kor szerinti megkülönböztetés) számos formában megjelenhet – természetesen a fiatalok körében is –, hazánkban az idősokkal kapcsolatosan ez igenis létező probléma és beszélni kell róla, hiszen amíg az emberek félve (vagy egyáltalán nem) foglalkoznak ezzel a jelenséggel, addig a megoldás is aligha várható. Főleg a munkaerő-piacon találkozunk ezzel a nehézséggel, ám ez a szemlélet megfigyelhető a hétköznapiakban is szinte mindenhol. A kereskedelem, a médiában, egészségügyben, oktatásban, emellett az idős emberek naivságát, hiszékenységet, jóindulatát rengetegen kihasználják, sőt bűnözés is irányul ellenük. Számos negatív példa említhető mindegyik kategóriában. Rengeteg idős embert a koruk miatt nem alkalmaznak – sajnos nem veszik figyelembe a kor mögött álló szakmai tudást és tapasztalatot; a reklámokban szinte csak negatív szereplőként jelenik meg az 50+-os korosztály; a bevásárlóközpontokban, tömegközlekedési eszközökön is gyakran lehet látni az ageizmus egyértelmű jeleit, mint a hangosabb és artikuláltabb beszéd, türelmetlenség jegyeit. Az egészségügyben a magyar tapasztalat alapvetően igen negatív, az időseket gyakran magukra hagyják különböző intézményekben, sajnos ez visszafordíthatatlan, végzetes eredményeket vonz magával. Az oktatásban, a nem hallgatóbarát intézményekbe, véleményem szerint félve mennek be az

¹¹ Ld. erről Jászberényi József: Az ageizmus, Polgári Szemle, 2010/1.
http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=373 (Letöltés ideje: 2012. március 19.)

idős emberek, amennyiben nincs kor szerint szétválasztva a csoport, gyakran leszólják a fiatalabb tanulók a másik generáció tagjait. A bűnözők számára az idős emberek mindig is elsőszámú célpontok voltak és nagy valószínűséggel – amíg a szemlélet meg nem változik (hosszú idő...) – ez így is marad. A bűnelkövetők – még az idősek is – „könnyű prédának” gondolják az 50+-os korosztályt, hiszen pontosan a negatív előítéletekből arra következtetnek, hogy jobban megijednek, lassabban mozognak, hiszékenyséjük miatt könnyebb esetleg értékeket kicsalni belőlük. Szerencsére erre is van számos ellenpélda, a világhálót bejárják azok a videók, melyeken idős eladót vagy járókelőt szeretnének megtámadni, kirabolni és az aktív, fitt aggkorúak úgy helyben hagyják a támadót, hogy minden valószínűséggel nem gondol majd többé bűncselekmény elkövetésére.

A geronto-andragógus küldetéséhez hozzátartozik a figyelemfelhívás is, az ageizmus és a hibás sztereotípiák ellen, meg kell mutatni az eddigi élet során kivívott pozitívumokat, azok fontosságát.

A fentebb felsorolt esetekben számos geronto-andragógusi feladat felmerül, ami egyre rövidebb időn belül megoldásra vár. A leendő és már végzett andragógusoknak rendkívül nagy szerepe van jelen problémák megoldásában, főként mert az 50+-os korosztályra egyre nagyobb figyelem fordul.

3. A magyarországi börtönök

3.1. Statisztikai adatok

A téma alapos vizsgálatához kontextusként fontos ismertetni a bűnözés legfontosabb adatainak alakulását hazánkban.

Az 1960-as évek közepétől majd egy évtizedig, az 1970-es évek közepéig viszonylagos stagnálás volt a jellemző a bűncselekmények számát tekintve Magyarországon. Átlagosan 115 000-120 000 bűncselekményt regisztráltak ebben az időszakban.¹² A 70-es évek közepétől ez a szám egyre csak növekedett, majd a rendszerváltás idejére robbanásszerűen elkezdett emelkedni. Ez konkrét számokban azt jelenti, hogy 1990-re százezerrel nőtt az esetek száma, majd 1992-re 440 370, 1998-ra pedig 600 621 bűncselekményt regisztráltak a Magyar Köztársaság területén.¹³ A KSH adatai szerint az ismertté vált bűncselekmények a továbbiakban a következők szerint alakultak:

3. táblázat

Év	Regisztrált bűncselekmények száma
2000	450 673
2007	426 914
2008	408 407
2009	394 034
2010	447 186

Forrás:¹⁴

A hazai bűnözést túlnyomó részben a vagyon elleni bűncselekmények határozzák meg.

¹² Forrás: Dr. Sárkány István: Az időskor viktimológiája (1999), BM Kiadó, Budapest pp.10-11.

¹³ Forrás: Dr. Sárkány István: Az időskor viktimológiája (1999), BM Kiadó, Budapest pp.10-11.

¹⁴ Németh Eszter (felelős szerkesztő): Magyar Statisztikai zsebkönyv 2008 (2009), Központi Statisztikai Hivatal, Xerox Magyarország Kft., Budapest p.63.

Szabó István (felelős szerkesztő): Magyar Statisztikai zsebkönyv 2010 (2011), Központi Statisztikai Hivatal, Xerox Magyarország Kft., Budapest pp.64-68.

4. táblázat

Év	A vagyon elleni bűncselekményekkel előidézett, ismertté vált károk
1965	233 millió HUF
1980	485 millió HUF
1982	1 595 millió HUF
1988	2 milliárd HUF
1989	3 milliárd HUF
1990	10 milliárd HUF
1991	20 milliárd HUF
1993	30 milliárd HUF
1994	40 milliárd HUF
1996	80 milliárd HUF
1998	93,4 milliárd HUF

Forrás:¹⁵

A táblázatok alapján egyértelműen láthatjuk, hogy mennyire rohamosan nő a vagyon elleni bűncselekmények száma és mértéke is. Az összegek növekedése az évek múlásával valahol „természetes”, hiszen az infláció változását követi az adatok sora, ám semmiképpen sem hanyagolható el maga a tény, hogy az ismertté vált bűncselekmények közel 60-70%-a a vagyon ellen elkövetett eset.

5. táblázat

| Százezer lakosra jutó jogerősen elítéltek száma

év	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
fő	1155	1091	1146	1140	1126	1011	976	1005

Forrás:¹⁶

A KSH adatai szerint az elítéltek száma 2002 óta viszonylag stagnált, ám a válság bekövetkeztével ez a szám ismét növekvő tendenciát mutat.

Rendkívül fontosnak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy az időseket a bűnözés mindkét oldaláról vizsgálni kell. Figyelembe kell venni azt, hogy nagyjából 1200 elítéltből 100-110 fő tartozik az 50+-os korosztályba. A maradék ~1000 fő fiatalabb, így számolni kell azzal is, hogy az idősek milyen nagy veszélynek vannak kitéve a bűncselekmények szempontjából. Logikusan végiggondolva sajnos ez természetes, hiszen a fiatalok azt gondolják, hogy az idősek „könnyű prédák”, hiszen rosszabb a fizikai állapotuk, esetleg kevésbé jó a látásuk, hallásuk, szellemi és fizikai képességeik, naivabbak stb. Ez természetesen nem minden esetben van így, ám az általános vélemény sajnos ez – és ezen

¹⁵ Dr. Sárkány István: Az időskor viktimológiája (1999), BM Kiadó, Budapest pp.10-11.

¹⁶ http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_11_2.html (Letöltés ideje: 2012.03.25.)

sürgősen változtatni kell! -, ami köszönhető pl. a reklámoknak is, ahol negatív szereplőként vannak beállítva az idős korosztály tagjai. A lopás, a betöréses lopás, az erőszakos bűncselekmények nagy számban az 50+-os korosztály ellen irányulnak. Ebben természetesen benne van az is, hogy az említett csoport – koruknak, tudásuknak, tapasztalataiknak és egyéb tulajdonságaiknak köszönhetően – (optimális esetben) több anyagi javakkal rendelkeznek, ezért is válnak potenciális áldozat jelöltté.

Ezt a helyzetet az idősek is egyértelműen felismerték és jól megfigyelhető (különösen a Magyar Köztársaság területén) a bűnözéstől való félelem, különös tekintettel az idősekre és a nőkre, így kiemelten az 50+-os hölgyekre. Egyre inkább csökken a biztonságérzet és ez nem csak az idősekre, hanem általánosságban is elmondható.

A Maslow-piramis – mely a motivációkutatás egyik alapteóriája – hierarchikus szintjein megfigyelhető a biztonságérzet is, mely a legalsó szinteken helyezkedik el. Amennyiben ez a legalsó lépcsőfok nem tud teljesülni, hogyan valósulhatna meg mindaz, ami erre épül?

1. ábra
Forrás:¹⁷

A bűncselekmények skálája igen széles, a vagyon elleniek mellett (amit különös tekintettel az idős társadalomra emeltem ki) szükséges megemlíteni másfajta bűnelkövetéseket. Létezik szándékos emberölés, arra való kísérlet; testi sértés (különböző fajták, más-más súlyúak); rablás; közúti balesetek; szexuális jellegű bűncselekmények stb.

Magyarországon a halálbüntetést 1990-ben törölték el, a rendszerváltás hozta ezt a döntést is. Ebben a témában igen sokrétű elméletek születtek és rengeteg vita folyt, a téma rendkívül összetett és nagyon szélsőséges vélemények is jöttek létre ezzel kapcsolatban. A Világ különböző pontjain – vallási és egyéb okok miatt – is megoszlik a vélemény e

¹⁷ http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/maslow_motivcis_piramisa.html (Letöltés ideje: 2012.01.24.)

témában, pl. Törökországban csak 2002-ben, alig 10 éve törölték el a halálbüntetést, és ezt is csak a közönséges bűncselekmények esetében.¹⁸

Ebben az időszakban (rendszerátalakítás) az egyik legnagyobb változás a magántulajdon széles kiterjedésű megjelenése a gazdasági szektorban, így az állami tulajdonú vállalatok csökkenése is. „A munkanélküliség már a rendszerátalakítást közvetlenül megelőző időszakban megjelent Magyarországon.”¹⁹ Véleményem szerint a bűnözés szoros összefüggésben van a munkanélküliséggel. Átalakultak a jövedelmek, kialakultak a társadalmi rétegek, szélesebben elkülönültek egymástól, nőtt a szegénység.

A demográfiai adatok felderítésénél rá kellett döbennem arra, hogy mint minden más „kínos” témában, a hivatalos szervek nem mindig közölnek valós adatokat, avagy „szépitik” az igazságot. Déri Pál külön könyvet is írt erről, *A bűnözési statisztika és a valóság* címmel. Ebben találkozhatunk újabb meghatározásokkal. Létezik „sötét mező”, „világos mező” és „szürke mező”.

A „sötét mező”, ami egy adott régióban meghatározott időszakban elkövetett bűncselekmények, tehát az össz-bűnözés és a rendőrség bűnügyi statisztikájában megjelentetett regisztrált bűncselekmények száma közti különbség.”²⁰

A „világos mező” egy adott régióban, adott időszakban az összes olyan bűncselekménynek nyilvánított esemény (és magatartások) összessége, amelyekről a bűnüldöző hatóságok tudomást szereztek, regisztráltak, büntetőeljárást indítottak, és a bűnügyi statisztikában megjelentették.”²¹

A „szürke mezőbe” azok a bűncselekmények tartoznak, amelyekről a hatóságok tudomást szereztek, de különböző okból, illetve célból nem kezdeményeztek büntetőeljárást.”²²

Ezek alapján joggal állapítható meg, hogy teljesen pontos adatokkal a kutató nem tud dolgozni, ezért különösen nagy szükség van saját, egyéni kutatásokra a magyarországi bűnözés sokféle formája vonatkozásában.

¹⁸ Forrás: Lewis Lyons: A büntetés története(2005), Magyar Könyvklub Rt. Pp.179-181.

¹⁹ <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=Jelentes97-hatter-Sagi-Tarsadalmi> (Sági Matild: Társadalmi folyamatok a rendszerátalakítás után) (Letöltés ideje: 2012.03.25.)

²⁰ Déri Pál: A bűnözési statisztika és a valóság (2000), BM Kiadó pp.7-8.

²¹ Déri Pál: A bűnözési statisztika és a valóság (2000), BM Kiadó pp.7-8.

²² Déri Pál: A bűnözési statisztika és a valóság (2000), BM Kiadó pp.7-8.

3.2. Oktatás a börtön falain belül

Amennyiben a tanulmányom elején olvasható idézetből indulok ki, úgy a büntetés-végrehajtási intézeteknek igen nagy szerepet kellene betölteniük az oktatás területén. A 6/1996 (VII.12.) IM rendelet 68.§ alapján: „A szabadságvesztés céljának elérése érdekében az elítéltek nevelése – önbecsülésük és felelősségérzetük fenntartása, fejlesztése, a társadalmi hasznosság tudatának kialakítása, szabadulásuk után a társadalom életébe való beilleszkedés elősegítése – a büntetés-végrehajtási (továbbiakban bv. is) szervezet és – külön jogszabályban meghatározott esetben – a pártfogó felügyelői szolgálat feladata.”

Elmondható, a törvénnyel összhangban egyre nagyobb hangsúlyt kap a büntetés-végrehajtási intézetek falain belül az oktatás és a képzés. Ennek a fő oka az, hogy a „fogvatartottak iskolai végzettsége, előképzettsége mindenütt alacsonyabb a társadalmi átlagnál, amely jelzi, hogy a bűnelkövetők többségénél a normál szocializációs folyamatokban zavarok keletkeztek.”²³ Ezek alapján logikusnak tűnik, hogy a szabadságvesztés ideje alatt pótolni kell a felmerült hiányokat, korosztálytól függetlenül.

Hazánkban az 1993-as törvénymódosítással megváltoztak az elítéltek oktatásának szabályai. Ezt megelőzően a 40. életévüket be nem töltött fogvatartottaknak kötelező volt az általános iskola elvégzése. A módosítást követően az elítélteknek meg kell adni a szabad választás jogát, azaz eldönthetik, hogy a tankötelezettség elérése után kívánnak-e továbbtanulni, avagy nem.

Véleményem szerint ez óriási hiba volt, a bent eltöltött idő ugyanis pontosan arra lenne alkalmas, hogy mire szabadulnak az emberek, valamivel „többek” és „jobbak” legyenek, ne kerüljenek vissza az elítéltek közé.

Kedvezőtlen ez a döntés abból a szempontból is, hogy az analfabéták és az alacsony iskolai végzettségű emberek sem vesznek részt képzéseken. Számos motivációs és ösztönző program kiépítése lenne a cél, hogy minél vonzóbb legyen a fogvatartottak számára a tanulás, a továbbképzés, a művelődés.

Egy vonatkozás ebből már megvalósult: a bv. kódex 1995-ös módosításával megteremtődött az oktatásban részt vevő elítéltek anyagi támogatásának jogszabályi háttere, nevezetesen „ha az elítélt munkavégzés helyett tanulmányokat folytat, ennek idejére jogszabályban meghatározott mértékű pénzbeli térítésre jogosult”.²⁴ Ettől a ponttól

²³ Dr. Lőrincz József – Dr. Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon (1997), kiadta: a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Sajtóiroda, felelős kiadó: Dr. Tari Ferenc, Budapest pp.86-94.

²⁴ Dr. Lőrincz József – Dr. Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon (1997), kiadta: a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Sajtóiroda, felelős kiadó: Dr. Tari Ferenc, Budapest pp.86-94.

kezdve azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a büntetésüket töltő személyek, akik nem szeretnék dolgozni, vagy valamilyen okból kifolyólag alkalmatlanok a munkára, beiskoláztatják magukat, hiszen pénzt kapnak ezért. Így látható, hogy komplexebb megoldások volnának szükségesek. Úgy látom, hogy alapvetően a gondolkodásukat kellene pozitívabb irányba terelni és olyan lehetőségeket, megoldásokat találni, amelyekkel valóban tanulni szeretnének az emberek, mert pl. tudják, hogy későbbiekben ezzel el tudnak helyezkedni a munkaerőpiacon, meg tudnak élni belőle. Személyes tapasztalatom és a szakmai gyakorlatom helyszínén látottak alapján elmondhatom, hogy ez a gyakorlat a valóságban meg is valósul, nem a belső motiváció miatt, hanem az anyagi juttatás érdekében tanulnak az elítéltek.

3.2.1. Gazdasági szempontok a tanulási motivációk érdekében

Smith gondolkodása alapján felhívnom a figyelmet a szakképzett munka és a tanulatlan munka bére közötti különbségre is, hiszen – egyszerűen fogalmazva – ne várjon senki milliós fizetést, ha nem teszi meg a tőle elvárható maximumot annak érdekében, hogy elérje céljait és álmait. Energiát, pénzt, időt kell fektetnünk a tanulásba, ami később a *kulturális tőke* révén (Bourdieu) visszahozza nekünk a hasznot.

Malthus azon javaslatával is egyetértek a túlnépesedés megakadályozásával kapcsolatban, miszerint a társadalom alsóbb osztályai öntudatát és előrelátását kell erősíteni. Úgy gondolom, hogy az elitáltak körében is rendkívüli hangsúlyt kéne fektetni erre, ám a civil emberek körében úgyszintén fontos lehet ez a gondolat.

Friedrich List a szellemi erők közül elsődlegesen az egyén műveltségét és szakképzettségét hangsúlyozta a gazdasági felzárkózáshoz. A költségekkel kapcsolatban is egyetértek List gondolataival, hiszen a jövő nemzedékének nevelésére áldoznunk kell nekünk is, ennek a dolognak állandó körforgásban kellene lennie optimális esetben. Minket is taníttatnak, nevelnek, nekünk is így kell tennünk és olyannak kell nevelnünk a jövő nemzedékét, hogy ők is így tegyenek majd, így biztosítható lenne az állandó fejlesztés, a megújulás.

John Stuart Mill munkássága számomra nemcsak az elméleti munkák szempontjából érdekes, hanem azért is, mert a szegények iskoláztatását maga is támogatta. Egyetértek azokkal a koncepciókkal, amelyek szerint a pénztelenebb régiókban sokkal több lehetőséget kellene biztosítani a tanuláshoz, a kiemelkedő eredményekkel rendelkező egyéneket igyekezni kellene segíteni, akár ösztöndíjjal, akár állami támogatással. Gyakori tapasztalatom az, hogy nagyon sokan ki szeretnének kerülni a rossz környezetükből, van igényük bennük a jobbra, ám a lehetőségeik – a politikai ígéretek ellenére is – korlátozottak, így a sok kudarc következtében számtalanszor belenyugszanak a helyzetükbe. Meggyőződésem, hogy ez a társadalom számára is káros, hiszen nem tudhatjuk, hogy milyen felfedezésekről, újításokról, tudományos munkáról maradhatunk le ennek következtében, amit az egyén a korlátok miatt nem tud megmutatni magából.

A tanulási eredményeket véleményem szerint alapvetően nem a fáradtság csökkenti. A kudarcok és az egyszerűbb út választása sokkal gyakrabban torkollik a tanulmányok feladásába. Éppen ezért rendkívül fontos az egyén időmérlegéhez igazított oktatás kialakítása, amely alkalmazkodik az egyéb kötelezettségekhez. Így kellene legyen

ez a börtönökben is, ahol a munka melletti tanulás megfelelő formáit kell kialakítani, hogy az elítéltek kulturális tőkéje gyarapodhasson..

4. Kérdőíves felmérés

4.1. A szakmai gyakorlat és a felmérés helyszíne

Szakmai gyakorlatomat egy magyarországi büntetés-végrehajtási intézetben töltöttem, Fejér megyében. Jelen intézményben kizárólag a 18. életévüket betöltött férfiak töltik a szabadságvesztésüket.

Az intézet tevékenységi köre:

- Államháztartási szakágazati rend alapján:
 - büntetés-végrehajtási tevékenység
- Az államháztartási szakfeladatok rendje szerinti besorolás alapján:
 - Fogvatartottak büntetés-végrehajtási intézetben történő őrzése, felügyelete, nyilvántartása, kezelése
 - Fogvatartottak ellátása
 - Fogvatartottak foglalkoztatása, ehhez kapcsolódó képzése
- költségvetési szervnél
 - Járó betegek gyógyító szakellátása
 - Járó betegek rehabilitációs szakellátása (pszichológia)
 - Foglalkozás-egészségügyi alapellátás
 - Egyéb, máshova nem sorolt járóbeteg-ellátás
 - Fogorvosi alapellátás
 - Kábítószer – megelőzés programjai, tevékenységei²⁵

A szakfeladatok közé a biztonsági, nevelési, nyilvántartási, foglalkoztatási, egészségügyi feladatok tartoznak. A kapcsolt feladatok közé a humánpolitikai, jogi, gazdasági (pénzügyi, anyagi, technikai, számviteli, beruházási), védelmi, informatikai, energetikai, munkavédelmi, tűzvédelmi, környezetvédelmi, hivatali (tájékoztatási, titkársági, ügykezelési) és jogszabály alapján a büntetés-végrehajtási szervezetre háruló egyéb feladatok tartoznak. Az intézet vállalkozási tevékenységet nem folytat.²⁶ Az intézmény a reszocializáció tekintetében nagy szerepet tölt be a társadalomba való visszailleszkedés, újbóli beilleszkedés szempontjából. A tanulási hajlandóság igen alacsony, ettől függetlenül többféle képzés van a bv. intézeteken belül.

A szakmai gyakorlatom során elvégzett feladatok a következők voltak. Információkat szereztem, nyomon követtem a fogvatartottak oktatását, annak rendszerét.

²⁵ Az intézményben kapott hivatalos dokumentumok alapján.

²⁶ A büntetés-végrehajtási intézet által kiadott, mindenki számára nyilvános dokumentumok alapján.

Statisztikai adatokat gyűjtöttem az elmúlt időszak oktatásának adatairól, annak változásairól és a fejlődés irányáról. Ezen kívül bepillantást nyertem az intézet munkájába, az egyes szakterületek napi tevékenységébe (büntetés-végrehajtási, gazdasági, biztonsági stb.), a fogvatartottak elhelyezési körletén folyó napi életbe. Részt vettem az intézetben folyó, egyes bizottságok által végrehajtott meghallgatásokon (befogadó- és foglalkoztatási bizottság, fegyelmi tárgyalás, adategyeztetés, osztályvezetői meghallgatás stb.). Megismertem az ezek működésével kapcsolatos szabályokat. Az intézeti instruktorom segítségével egy átfogó képet kaptam az intézetben zajló tevékenységről, az itt dolgozók munkájáról, az elítéltek életéről.

Az intézetben szerzett tapasztalatok alapján elmondhatom, hogy a közvélemény által ismert tények nem minden esetben felelnek meg a valóságnak. Az itt folyó munka sokkal összetettebb és többértékű, mint ahogyan ez többnyire közvetítve van.

4.2. A kutatás

4.2.1. Általános kérdőív

4.2.1.1. A felmérés adatai

Szakmai gyakorlatom helyszínén, egy magyarországi büntetés-végrehajtási intézetben kerültek kiosztásra a kérdőívek. 200 darab teszt került az elítéltek kezébe. Ezek teljesen anonimek, és harmadik fél kezébe sem kerültek. A megkérdezett populációt 18. életévüket betöltött fogvatartott férfiak alkották.

4.2.1.2. A kérdőívben szereplő kérdések

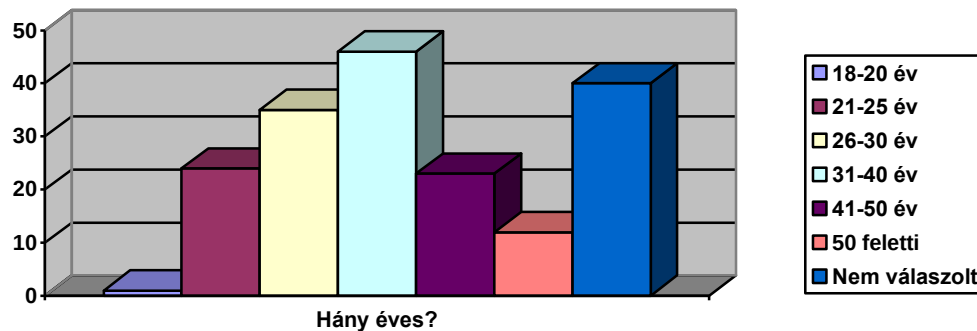
Az alábbi kérdések szerepeltek a kérdőívben:

1. Hány éves?
2. Először van az elítéltek között?
3. Hol dolgozott és mit, mielőtt bekerült a mostani közösségébe?
4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?
5. Mi édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége?
6. Mi édesapja legmagasabb iskolai végzettsége?
7. Beszél valamilyen idegen nyelvet/nyelveket?
8. Miért fontos az oktatás/ képzés számomra?
9. Tanulna olyan szakmát a jelenlegi közösségében, amely sikeres elvégzése után az állam munkát is biztosítana Önnek?
10. Amennyiben lenne rá lehetősége, vállalna olyan munkát, amit majd a szabadulása után is tud folytatni?
11. Mit gondol, az ilyen jellegű törekvések segítenék azt, hogy ne kerüljön vissza ebbe a közösségbe?
12. Tudja, hogy mennyibe kerül az államnak az, hogy Ön egy büntetés-végrehajtási intézetben tölti a napjait?
13. Szabadulása után szeretne a társadalom hasznos tagjává válni?
14. Fontos Önnek, hogy gyermekének (amennyiben van) jó példát mutasson?

Az első kérdésemmel következtetést próbáltam levonni arról, hogy vajon melyik generáció tagjai vannak többségben az elítéltek körében. Az erre kapott válaszok alapján visszatekinthetek a régebbi rendszerekre és az esetleges hibákra és pozitívumokra is. A második kérdés nyilvánvalóan a visszaesők számával kapcsolatos kérdéseimet hivatott megválaszolni. A harmadik kérdésben burkoltan benne van az is, hogy egyáltalán dolgoztak-e az elítéltek a bűncselekmények elkövetése előtt, valamint az is, hogy mi a leggyakoribb foglalkozás a fogvatartottak körében. A negyedik, ötödik és hatodik kérdés a szocializáció színtereit feszegeti, ami igencsak fontos kérdés a börtönök világában. A hetedik kérdéstől a tizedikig a felnőttkori tanulás, a munkával kapcsolatos gondolatok, a motiváció kutatására irányul és az esetleges távolabbi tervek. A tizenegyes kérdés a saját gondolatmenetem és törekvéseim visszaigazolására, avagy elvetésére készült. Kíváncsi voltam arra, hogy mit gondolnak az elítéltek az ilyesfajta gondolatokról. Saját gondolataimat, terveimet természetesen a negatív visszacsatolás ellenére sem adom fel, ám véleményem szerint fontos megfogadni minden észrevételt, legyen az bármilyen. A tizenkettedik kérdés rendkívül fontos számomra, hiszen tisztában kell lenniük az elítélteknek azzal, hogy a bűncselekmény elkövetése mellett más „kárt” is okoznak, hiszen valakinek ki kell fizetni az ő ellátásukat is. A tizenhármas és a tizennégyes kérdés a szabadulás utáni életvitelre irányul.

4.2.1.3. A kérdőívben szereplő kérdésekre kapott válaszok, az eredmények összegzése

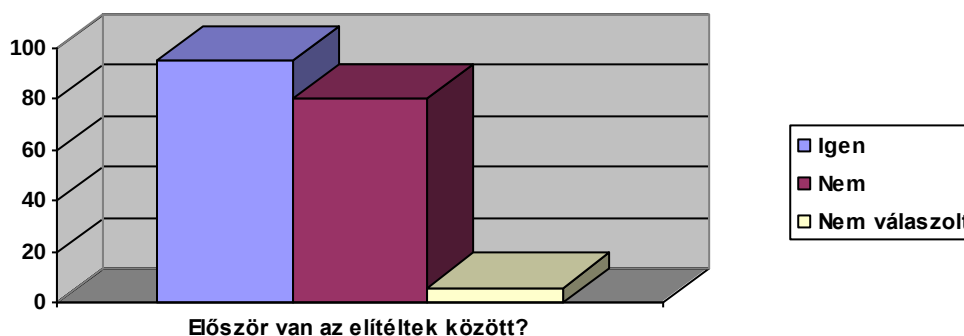
1. Hány éves?

2. ábra

Az első kérdésemre, ami az életkorra vonatkozott, nem kaptam kiugróan eltérő válaszokat, így a megállapításom az, hogy a 26 és 40 év közötti korosztály az, amely nagyobb számban képviselteti magát jelen büntetés-végrehajtási intézetben. Ez több szempontból is igen elgondolkoztató tény, hiszen a szakdolgozatomat én személy szerint 24 évesen írom, tehát a velem nagyjából egykorúakra gondolva, felvetődik bennem a gondolat, hogy vajon miért vannak velem egyidős emberek a börtön falain belül?! Mi az oka annak, hogy ha valakinek ennyire félresiklik az élete? A család? Vagy a társadalmi-politikai rendszer problémája ez? A másik szempont pedig, hogy ez a korosztály a munkaerőpiac aktív csoportját képezhetné a börtönön kívüli életben. A társadalom azon tagjainak egy szegmenséről van szó, akik a rendszer körforgása révén eltartanák az idős generációt.

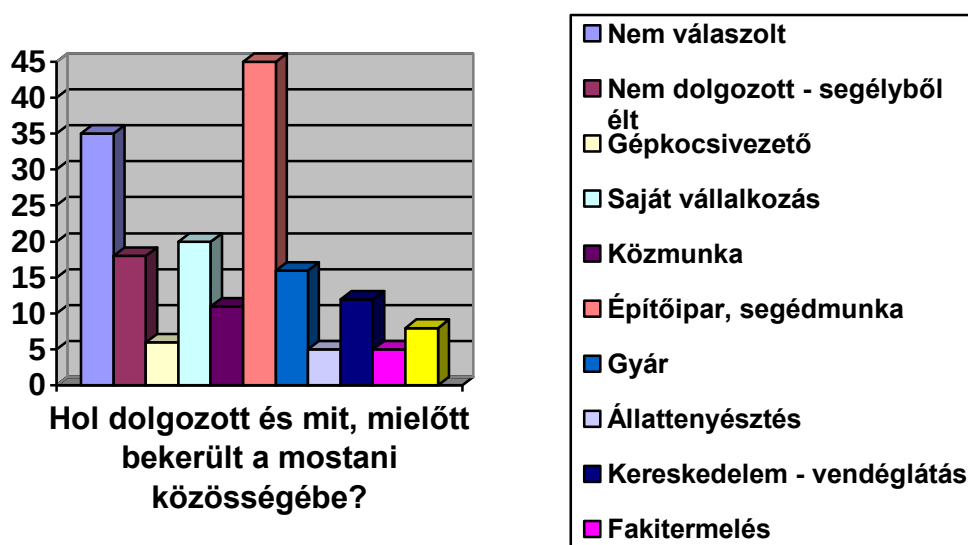
2. Először van az elítéltek között?

3. ábra

A második kérdésemre, miszerint visszaeső-e vagy első bűntettes az illető, szintén vegyes válaszokat kaptam, de a visszaesők többen vannak. Személy szerint én teljesen külön kezelném a két csoportot. Sajnos a visszaesőknél nagymértékben számít az a probléma, hogy a társadalom kirekeszti a büntetett előéletűeket, valamint saját meglátásom az, hogy nagyon nagy szerepe van a közegnek, ahonnan jön, és ahová visszamegy az illető, valamint az iskolai végzettségnek, amikre a következő kérdések válaszai alapján szintén kitérek.

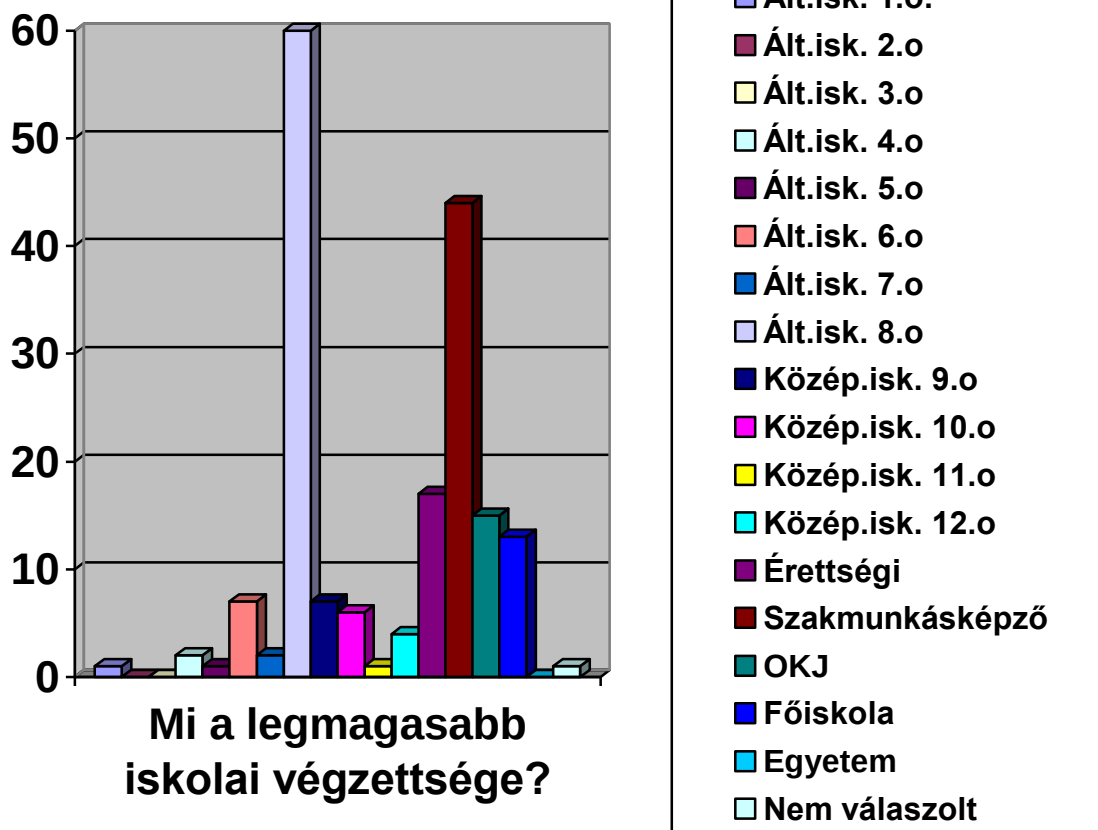
3. Hol dolgozott és mit, mielőtt bekerült a mostani közösségébe?

4. ábra

A harmadik kérdésem arra irányult, hogy a fogvatartottak mivel foglalkoztak büntetésük letöltése előtt. Ez a kérdés egyértelmű választ adott, miszerint elsősorban az építőiparban dolgoztak és segédmunkákkal foglalkoztak a válaszadók. Természetesen ezen kívül voltak más válaszok is, ez az ábrán is jól látható. Én azt gondolom, hogy nincs azzal baj, hogy ha valaki ilyen munkát végez, hiszen nagyon jó és megfelelően képzett szakemberek is vannak ezen a területen, de ebből a kérdésből már egyértelműen lehet következtetni arra, hogy a bűnözés és az iskolai végzettség az esetek jelentős részében igenis szoros összefüggésben van. (Természetesen felvethető az a szempont is, hogy többen a második generációs munkanélküliségben élve ezt a területet mondták, ahelyett, hogy bevallották volna, hogy már szüleik is munkanélküliek voltak).

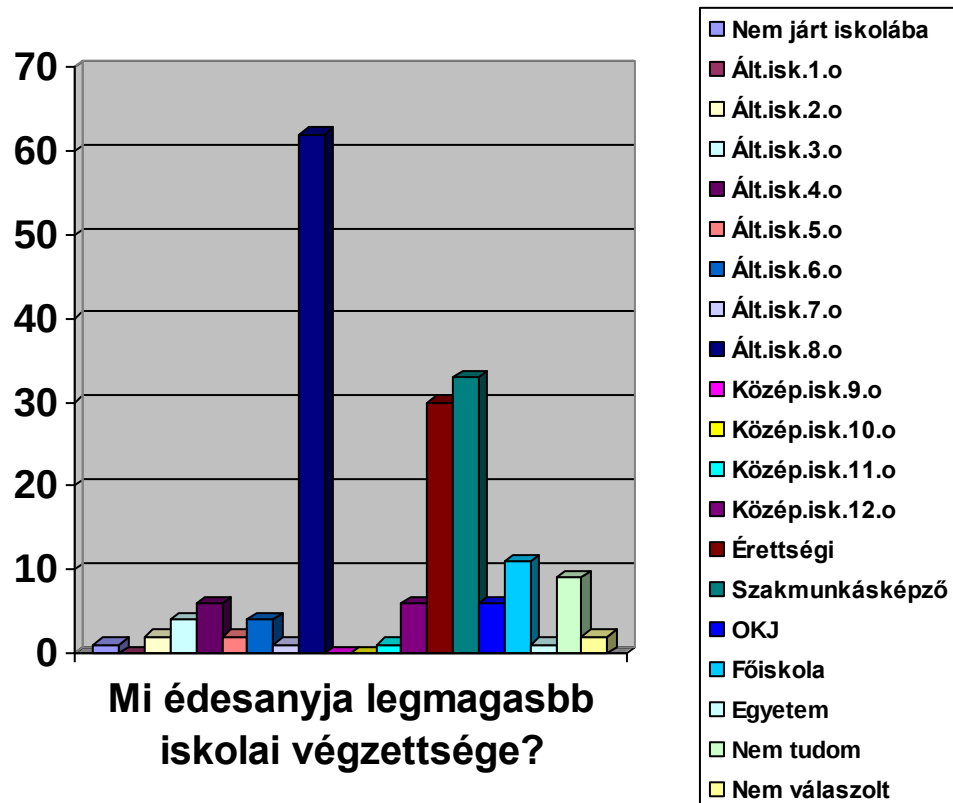
4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

5. ábra

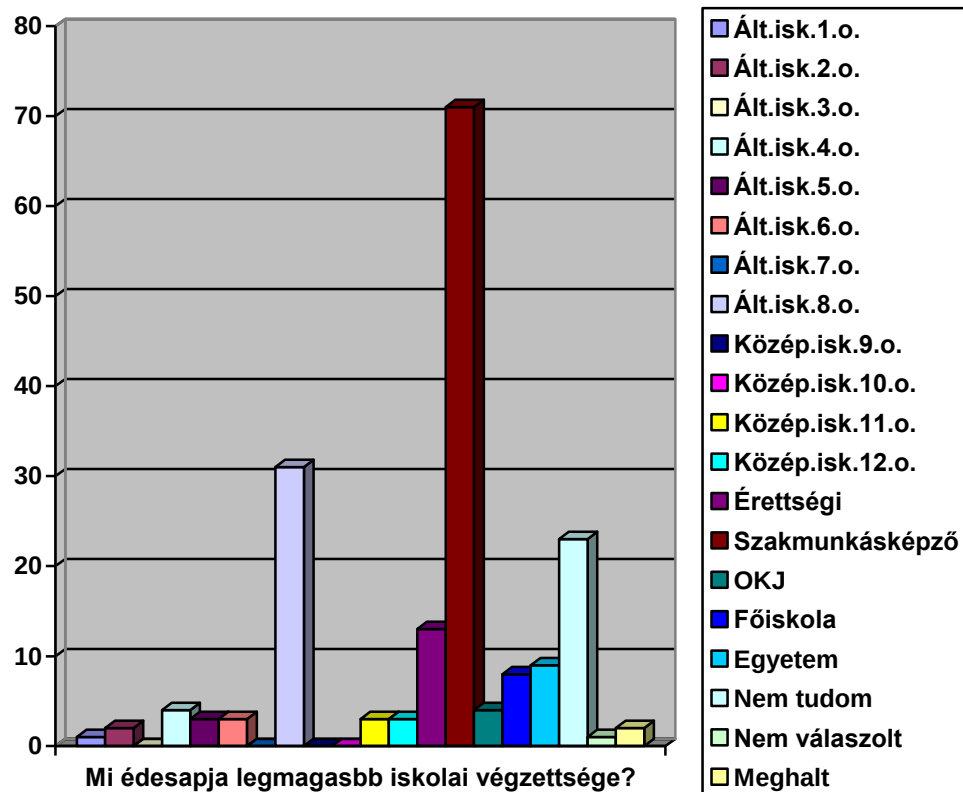
A negyedik kérdésem: Mi a legmagasabb iskolai végzettsége? A korosztályt figyelembe véve döbbenetes válaszokkal találtam szemben magam. Kiugróan magas eredménnyel a nyolc általános iskolai végzettség a leggyakoribb. Sajnálatos, hogy azok, akik ennyire csekély végzettséggel rendelkeznek ma gyakorlatilag be sem léphetnek a munkaerőpiacra, így nem meglepő, ha sokan közülük bűnözőkké válnak. Erre a csak minimális végzettséggel rendelkező célcsoportra véleményem szerint külön szakképzési rendszernek kellene épülnie Magyarországon.

5. Mi édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége?

6. ábra

6. Mi édesapja legmagasabb iskolai végzettsége?

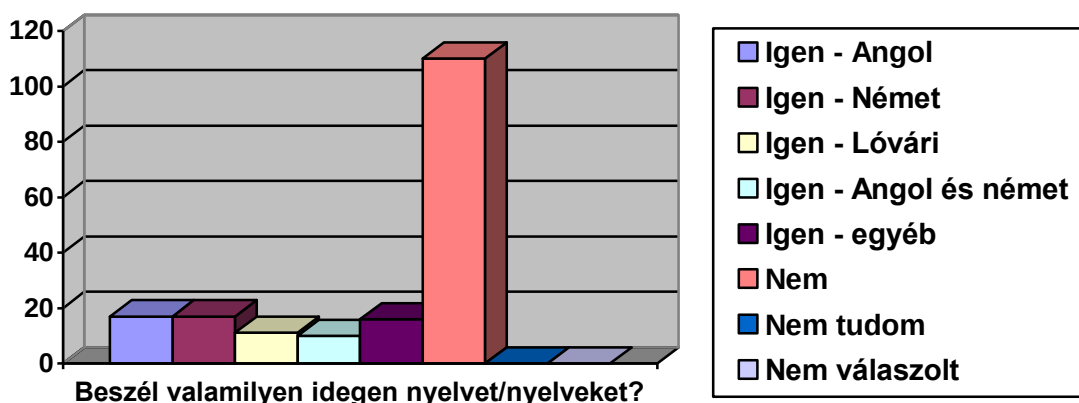

7. ábra

Az ötödik és a hatodik kérdésem a szülők iskolai végzettségét hivatott felmérni, nem titok, hogy a kiinduló közegre, az elsődleges szociális kontextusra voltam kíváncsi e kérdésen belül. Az édesanyjuk legmagasabb iskolai végzettsége kiemelkedően a nyolc általános iskola, az édesapjuké pedig a szakmunkásképző. A diagramokon látható az összesített eredmény is.

A rendszerváltás után átalakult gazdaság sok tekintetben változásokat hozott. A privatizáció igen nagy hatással volt a gazdaság alakulására. Kialakultak bizonyos markáns rétegek a társadalmon belül, egyre jobban elkülönültek a szegényebbek és a gazdagabbak – az „olló szétnyílt”. Az eddigi átlagos életszínvonal kezdett megszűnni, egyre nagyobb hangsúlyt kapott az oktatás szerepe, egyre többen tanultak felsőoktatási intézményekben. A környezetünk a szocializáció folyamán kialakítja bennünk azt, hogy minek kell megfelelni, tudjuk azt, hogy mit várnak el tőlünk. Rendkívül fontos az elsődleges szocializáció helyszíne, a családi környezet, hiszen a gyermek is először utánzással tanul. Sokaknak természetes az, hogy tudásukat a lehető legmagasabb szintre emeljék, ám ez nem minden családban van így. Azt gondolom, hogy mindig törekedni kell a jobbra, saját magunknak is és környezetünknek is erre kell biztatni. Az öröklött és a megszerzett képesség összessége az emberi tőke. Tehát ismét nagyon fontos szerepet kap a környezet. A fogvatartottak esetében a tesztek elemzése során kiderült, hogy a szülők iskolai végzettsége is igen alacsony. Ebből kiindulva az otthoni környezet sem biztosította az elítélt számára a lehetőséget arra, hogy tanuljanak, képezzék magukat. Úgy látom, hogy ha a szülőknek nincs vagy nagyon alacsony iskolai végzettségük van, akkor kevés motivációja lesz a gyermeknek is a tanulásra. Ilyen esetben példa lehet az, hogy többet szeretnének elérni a szülőknél és az idősebb generáció is biztathatja őket erre. Tapasztalatom az, hogy ritkán ugranak több lépcsőt az ilyen egyének. Tehát, ha a szülők végzettsége negyedik osztály alatt van, akkor a gyermek általában középszintű oktatásig jut el, nagyon ritkán végeznek felsőfokú képzéseket és ez igaz arra is, hogy ha a szülőknek középfokú végzettsége van, akkor gyakrabban lesz a gyermeküknek felsőfokú végzettsége. Amennyiben a szülők egyetemre végeztek, biztatják csemetéjüket a lehető legmagasabb végzettség megszerzésére, bízva abban, hogy ezzel a lehető legjobb életvitelt tudja elérni utódjuk. Természetesen mindegyik kategóriában akadnak kivételek is.

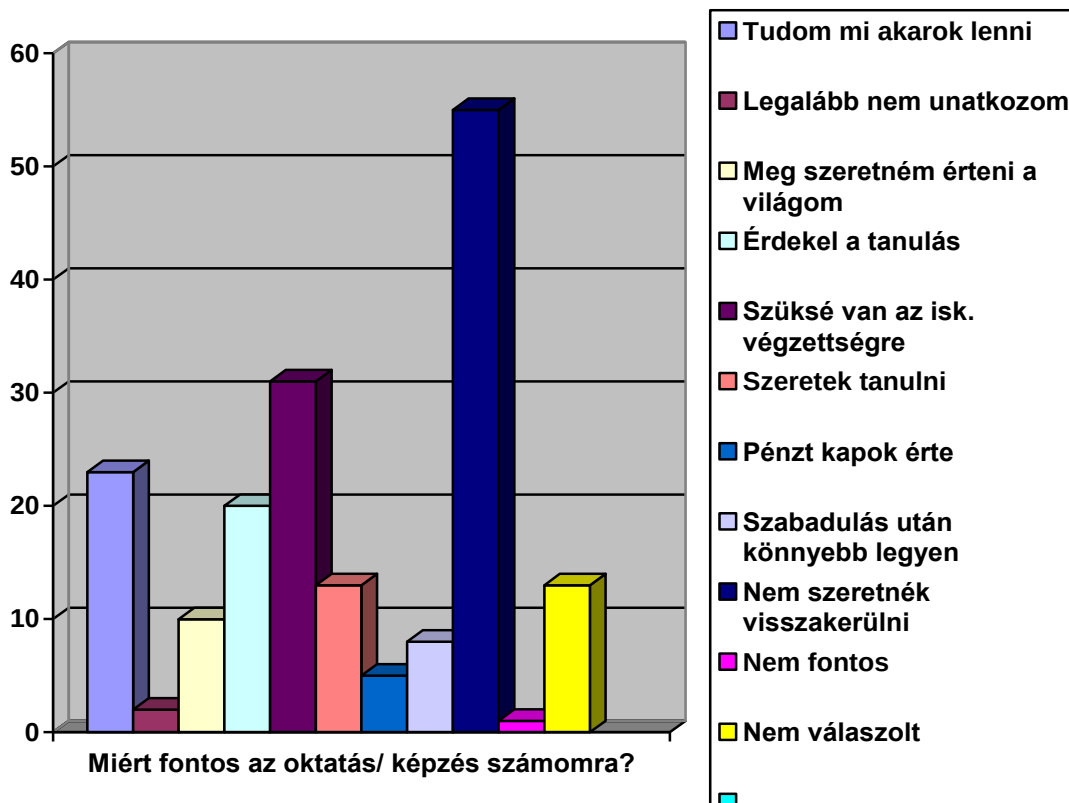
7. Beszél valamilyen idegen nyelvet/nyelveket?

8. ábra

A hetedik kérdésem: Beszél valamilyen idegen nyelvet? A válasz számomra nem volt meglepő, egyértelmű nem szerepelt a papírok elsőpró többségén. Nem azért volt egyértelmű számomra, mert elítéltekről van szó, hanem azért, mert számos forrásból tudjuk, Magyarországon sajnos nem fektetnek elég hangsúlyt az idegen nyelvek oktatására. Ennek fényében nem meglepő, hogy e speciális szegmensben is ilyen eredmények születtek.

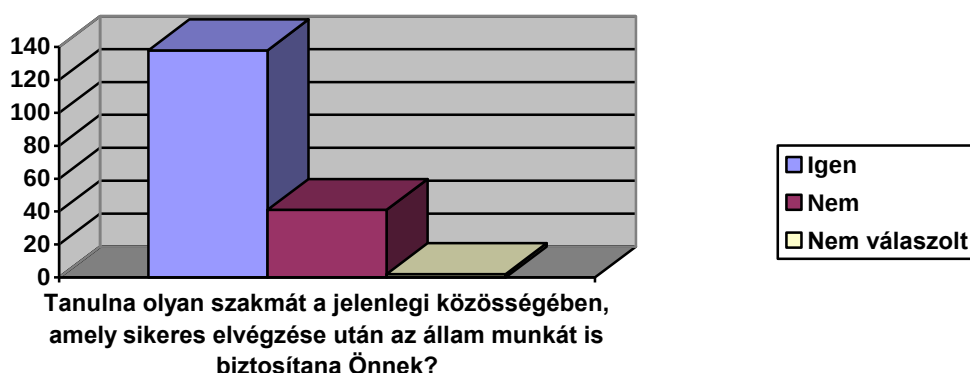
8. Miért fontos az oktatás/ képzés számomra?

9. ábra

A nyolcadik kérdésem: Miért fontos az oktatás/ képzés számomra? A válasz számomra igen pozitív volt, hiszen a válaszadók nagy százalékban azt felelték, hogy azért tanulnak, mert nem szeretnék visszakerülni a büntetés-végrehajtási intézetek bármelyikébe is. Természetesen lehetett volna ennek a kérdésnek is „jobb” eredménye, de azt gondolom, hogy erre a kérdésre jelen körülmények között ez a legoptimálisabb válasz. Saját meglátásomat ezzel a kérdéssel alá tudtam támasztani, miszerint igenis szükség van a börtön falain belül a felnőttek oktatására, és ezt az elítéltek is igazolják válaszaikkal.

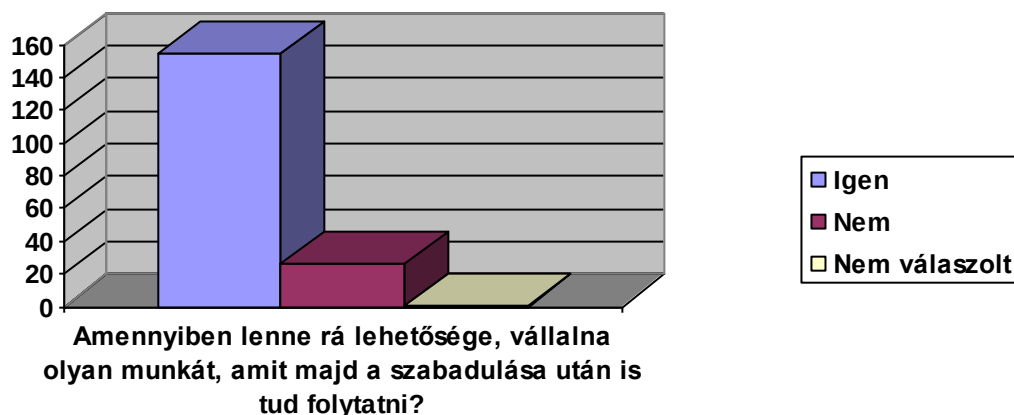
9. Tanulna olyan szakmát a jelenlegi közösségében, amely sikeres elvégzése után az állam munkát is biztosítana Önnek?

10. ábra

A kilencedik kérdésem: Tanulna olyan szakmát a jelenlegi közösségében, amely sikeres elvégzése után az állam munkát is biztosítana Önnek? A válaszadók egységesen igennel válaszoltak, ami szintén pozitív és arra utal, hogy az elítéltek között nem kis számban vannak olyanok, akik tényleg törekszenek a jobbra, de sajnos ezt ritkán tapasztaljuk a korábban már említett negatív sztereotípiák miatt. Azt gondolom, hogy az államnak jóval nagyobb szerepet kellene kivennie ebből a témából, és nem szabadna ezt a dolgot a szőnyeg alá söpörni és nem beszélni róla. Nem szeretnék politikai kérdésekbe belemenni, nem is bírálok egyik oldalt sem, csupán arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy magának az államnak (párttól függetlenül) erre a problémára rövid időn belül megoldást kell találnia, hiszen Magyarországon a bűnözési arány egyre csak nő, az elítéltek számával együtt, ám a büntetés-végrehajtási intézetek költségvetése folyamatosan csökken és az épületek sem lesznek nagyobbak, amelyekben elhelyezik a fogvatartottakat.

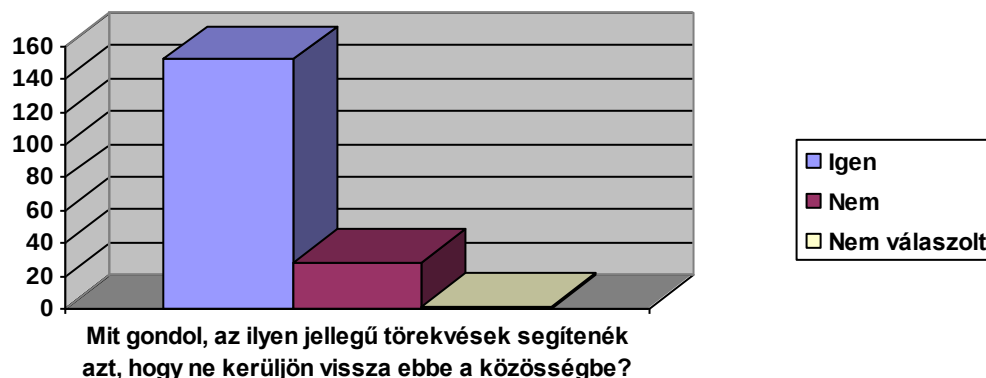
10. Amennyiben lenne rá lehetősége, vállalna olyan munkát, amit majd a szabadulása után is tud folytatni?

11. ábra

A tizedik kérdésem: Amennyiben lenne rá lehetősége, vállalna olyan munkát, amit majd a szabadulása után is tud folytatni? Erre a kérdésre szintén kiugróan magasan az igen válasszal feleltek a fogvatartottak. Az elítéltek tisztában vannak azzal, hogy szabadulásuk után mi vár rájuk. Gyakran épp ezért gondolják ki a következő bűncselekményt már az ítéletük letöltése közben. Tudják, hogy hogyan fognak rájuk nézni az emberek és azt is, hogy ha tisztességesen, becsületesen szeretnének dolgozni, akkor az önéletrajzuk elküldésénél nem igazán (természetesen van kivétel) fognak tovább jutni a munkáltatóknál. Bűncselekmények között hatalmas különbségek vannak, ezzel tisztában vagyok, de sajnos azzal is, hogy a munkáltató nem kérdezi meg a frissen szabadult és dolgozni vágyó embertől: Miért volt börtönben?

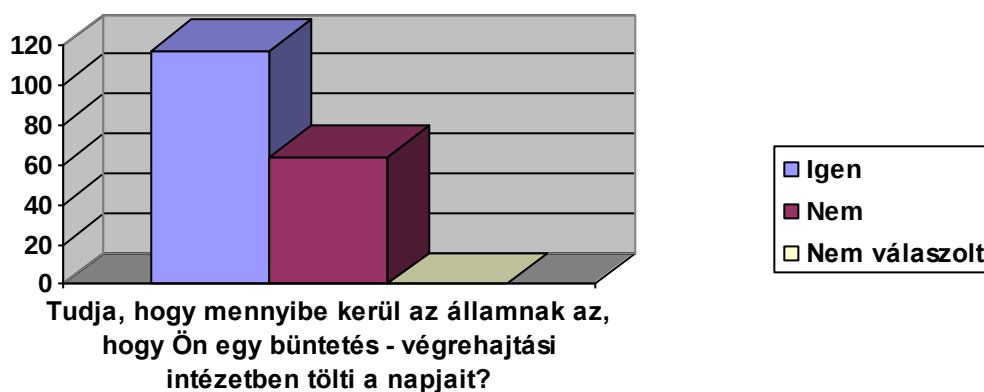
11. Mit gondol, az ilyen jellegű törekvések segítenék azt, hogy ne kerüljön vissza ebbe a közösségbe?

12. ábra

A tizenegyedik kérdésem: Mit gondol, az ilyen jellegű törekvések segítenék azt, hogy ne kerüljön vissza ebbe a közösségbe? Saját gondolatmenetem „visszaigazolása” érdekében született ez a kérdés. A válaszadók szinte mindegyike igen kérdéssel válaszolt, ami azt mutatja, hogy az elítéltek nagy részével igenis lehetne eredményeket elérni és jobbra tenni közösen az életüket.

12. Tudja, hogy mennyibe kerül az államnak az, hogy Ön egy büntetés-végrehajtási intézetben tölti a napjait?

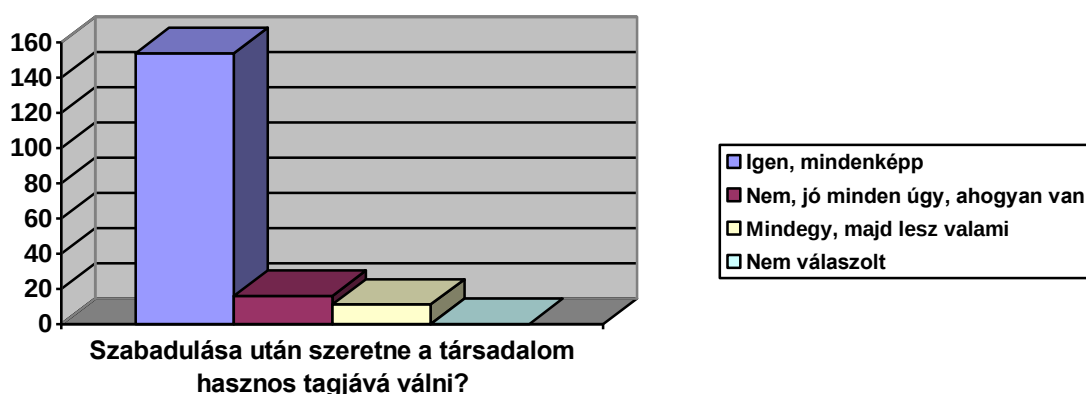

13. ábra

A tizenkettedik kérdés: Tudja, hogy mennyibe kerül az államnak az, hogy Ön egy büntetés-végrehajtási intézetben tölti a napjait? A válaszadók nagy része tudja, ám ez a kérdés azért érdekes, mert a büntetés-végrehajtási intézetbe való bevonulás után az ott dolgozó személyek tájékoztatják őket erről. Személy szerint felháborítótnak tartom azt, hogy egyetlen fogvatartott napi ellátása közel 10 000 forintba kerül az államnak és így a

társadalom minden egyes tagjának. Egy átlagos magyar ember, aki tisztességesen dolgozik, mikor tudna havi 280 000 forintot magára költeni? A napi 10 000 Ft fedezi a vizet, a fűtést, az ételmezést, vagyis a teljes ellátást. Egy átlagos magyar család négy főből áll. Amennyiben a két szülő rendelkezik csak keresettel, akkor egy átlagos család havi 560 000 Ft-ból élne Magyarországon? Úgy gondolom, amennyiben mindenki napi 10 ezer forintból élhetne, semmi probléma nem lenne a gazdaságunkkal.

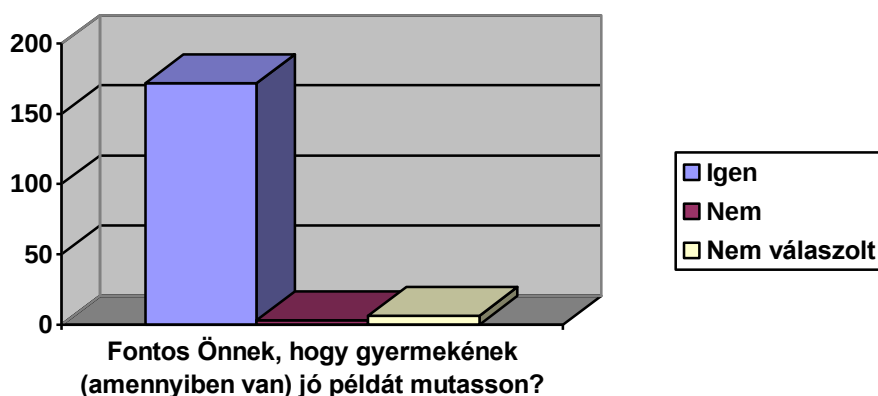
13. Szabadulása után szeretne a társadalom hasznos tagjává válni?

14. ábra

A tizenharmadik kérdés: Szabadulása után szeretne a társadalom hasznos tagjává válni? Látható: a fogvatartottak nagy része szeretne újra beilleszkedni a társadalomba, ami egy igen nehéz feladat, ezért is kéne nagy hangsúlyt fektetni a bent töltött idő alatt az oktatás és a munkavállalás fontosságára.

14. Fontos Önnek, hogy gyermekének (amennyiben van) jó példát mutasson?

15. ábra

Jelen kérdőív utolsó kérdése egyöntetűen arra adott választ, hogy a család és a gyermek kiemelkedően fontos, kortól, nemzetiségtől függetlenül. Bizonyára minden

csalásban „nyomot hagy” egy büntetett előéletű családtag. Normális esetben ez negatívum, de sajnos van, ahol ez a jövőre mutató kép, többnyire nyíltan kimondatlan, de annál erősebben dolgozó szocializációs minta.

4.2.2. 50+ kérdőív

4.2.2.1. A felmérés adatai

Szakmai gyakorlatom helyszínén, egy magyarországi büntetés-végrehajtási intézetben kerültek kiosztásra a kérdőívek. A megkérdezett populáció az 50. életévüket betöltött férfiak voltak, akik jelenleg is az említett intézetben töltik a szabadságvesztésüket. A kérdőívek teljesen anonimek, harmadik fél kezébe nem kerültek. 2011 áprilisában a szakmai gyakorlatom helyszínén kb. 1000 fő fogvatartott tartózkodott, ebből kb. 110 fő volt 50 év feletti. 100 darab kérdőív került kiosztásra.

4.2.2.2. A kérdőívben szereplő kérdések

Az alábbi kérdések szerepelnek a kérdőívben:

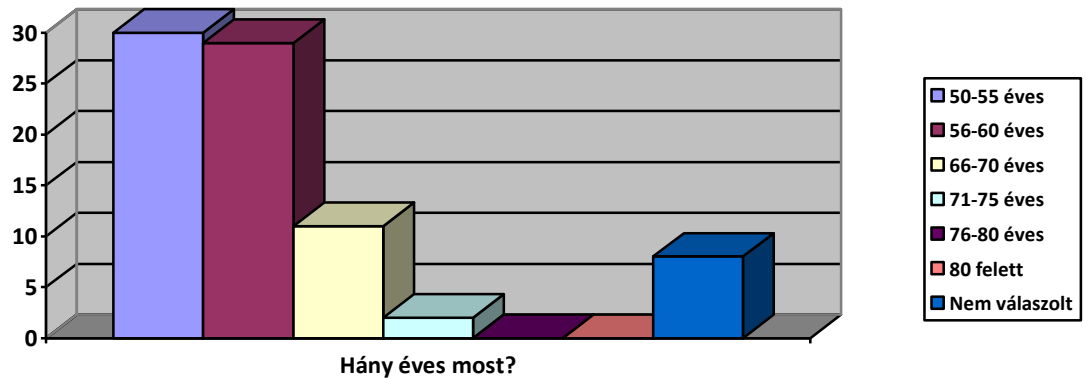
1. Hány éves most?
2. Mikor szabadul?
3. Hol dolgozott és mit, mielőtt bekerült a mostani közösségébe?
4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?
5. Mi édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége?
6. Mi édesapja legmagasabb iskolai végzettsége?
7. Van gyermeke, unokája?
8. Beszél valamilyen idegen nyelvet/nyelveket?
9. Mit gondol, mennyi idő alatt fog munkát találni, miután kikerül jelenlegi közösségéből?
10. Milyen módon fog munkát keresni?
11. Jelenlegi közösségében részt vesz/vett valamilyen oktatáson/szakkörön/képzésen?
12. Szeretne még tanulni?
13. Számíthat valaki/valakik segítségére miután kikerül jelenlegi közösségéből? (pl. lakás, munka stb.)
14. Mit gondol, az időseket éri bármilyen megkülönböztetés a mostani közösségében?
15. Amennyiben az igen választ jelölte be, kérem, írja le, hogy Ön szerint miért kezelik máshogyan az idősebb korosztályt? (pl. cellatársak)

Az első kérdésem egyértelműen arra utal, hogy megtudjam vajon az 50+-os korosztály mely rétege az, amely az elítéltek közé került. Második kérdésem arra vonatkozik, hogy hány éves korában fog kiszabadulni az illető, a munkaerőpiac aktív avagy inaktív részét fogja képezni. A harmadiktól a nyolcadik kérdésig a közegre és az iskolázottságra utal, amivel rendelkeznek az elítéltek. A kilencedik és a tizedik kérdés a jövőre tekint előre. A tizenegyes és a tizenkettedik kérdés a tanulási motivációkat hivatott kutatni, amennyiben van ilyen. A tizenharmadik kérdésemmel arra voltam kíváncsi, hogy idős korban egy ilyen speciális helyzetben mennyire tartanak ki jelen korosztály mellett a családtagok, a barátok, ismerősök. A tizennégyes és a tizenötös kérdéseim egyértelműen az ageizmusra²⁷ utalnak, ami sajnos a mindennapokban is tapasztalható, munkám alapos elkészítéséhez elengedhetetlennek tartottam ezeket a kérdéseket.

²⁷ Kor szerinti megkülönböztetés.

4.2.2.3. A kérdőívekben szereplő kérdésekre kapott válaszok eredményei, összegzés

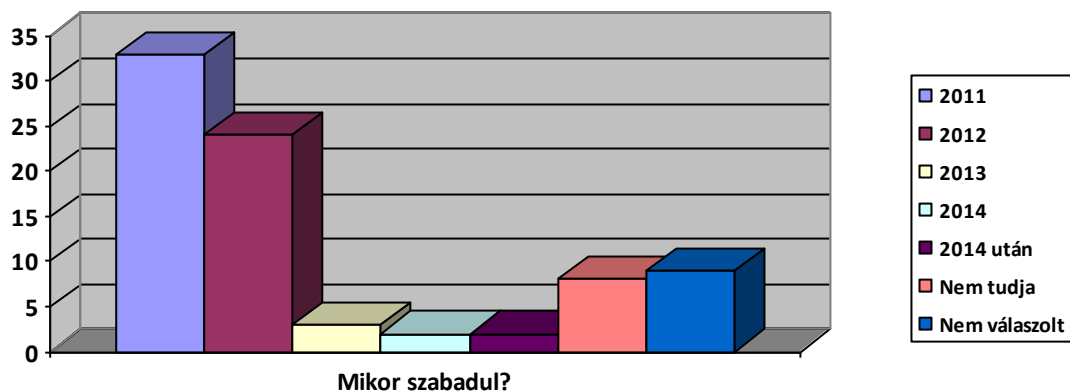
1. Hány éves most?

16. ábra

Az első kérdésem ismét a korosztály felmérésére vonatkozott. A kérdőív tartalmához igazítva, természetesen 50+-os korosztályról van szó, ám ezen belül is fontos és érdekes a korcsoport további tagolása. A válaszokból megállapítható, hogy a legtöbb idős fogvatartott az 50-60 éves korosztályba tartozik, de van a 75 éves korig bezáródó csoportba tartozó elítélt is. Utóbbi külön érdekesítő téma lehet, feltéve azt a kérdést, hogy ez a korosztály mikor fog szabadulni és vajon ezek az emberek mit fognak csinálni s hogyan fognak élni a szabadulásuk után – erre azonban most dolgozatom nem halad.

2. Mikor szabadul?

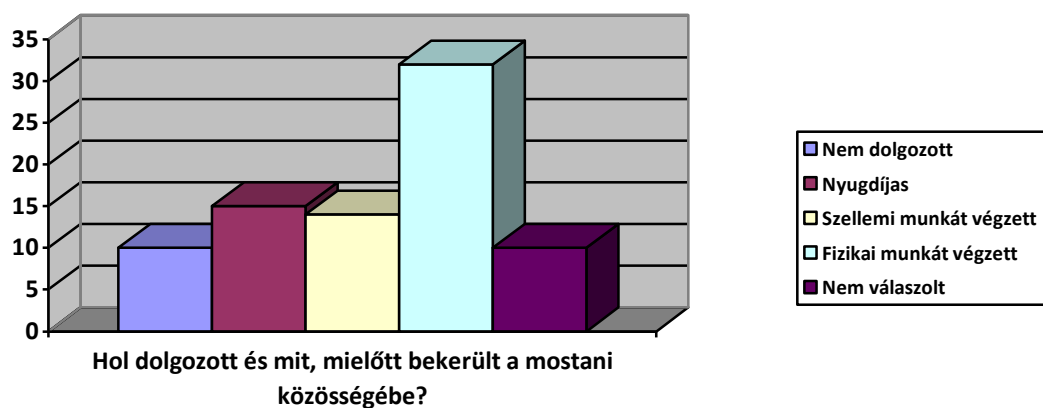

17. ábra

A következő kérdésem a szabadulás idejére kérdez rá. Ez is egy nagyon izgalmas kérdés. Amikor először voltam a gyakorlatom helyszínén, azt gondoltam, hogy napra

pontosan mindenki tudja, mikor hagyhatja el a büntetés-végrehajtási intézetet. Megdöbbenésemre ez nem egy általános tapasztalat, hiszen vannak folyamatban lévő ügyek, várnak az összbüntetésre, tehát nincs még biztos időpont. Vannak, akiknek megvan a végleges időpont, de szabályozási oknál fogva mégsem tudják ezt, azaz ez a téma jóval összetettebb, mint ahogyan elsőre látszik, hiszen ez csak egy kérdés, mégis megannyi mögöttes tartalma van. A válaszadók többsége az idei évben szabadul (2012-ben), ami azt a kérdést veti fel bennem, hogy vajon ezek az emberek nem követtek el olyan súlyú bűncselekményt, ami több évtizedes büntetést von maga után vagy éppen a fél életüket bent töltötték ezekben az intézményekben és ott öregedtek meg? Vannak elítéltek, akik viszont később szabadulnak, náluk ez a gondolatmenet még inkább adott részemről, a másik oldalról.

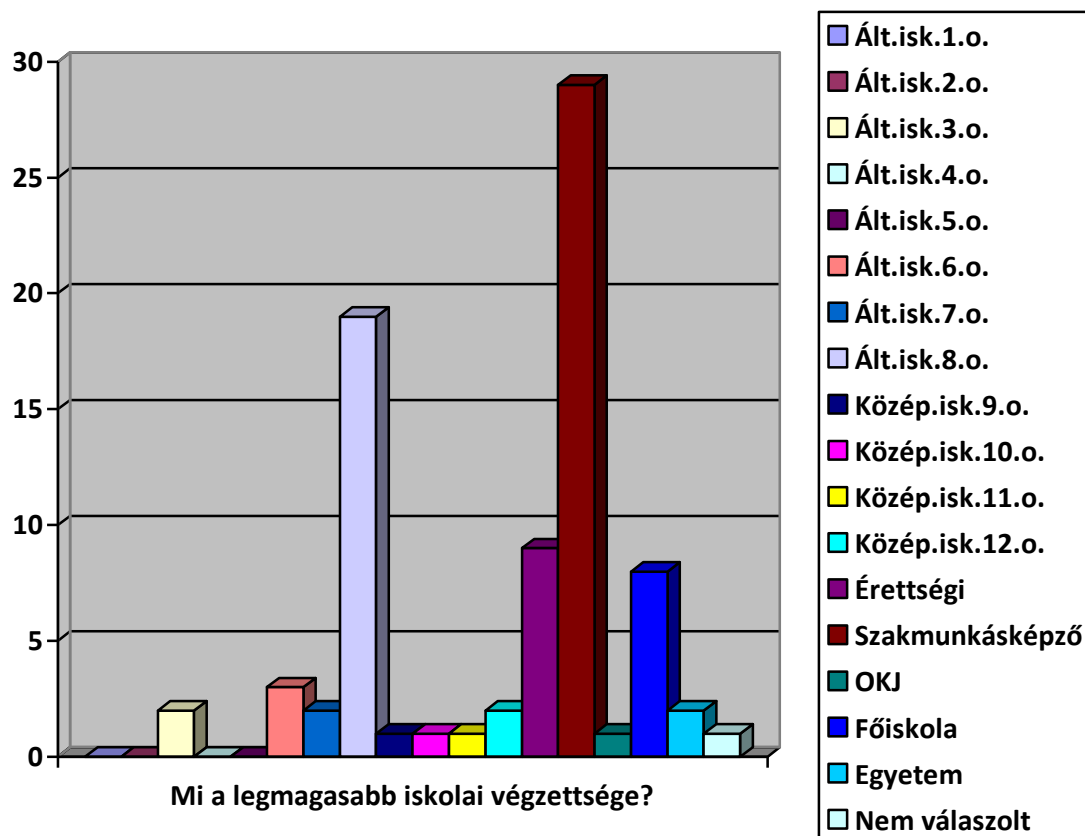
3. Hol dolgozott és mit, mielőtt bekerült a mostani közösségébe?

18. ábra

A harmadik kérdésem így szólt: Hol dolgozott és mit, mielőtt bekerült a mostani közösségébe? A legtöbben fizikai munkát végeztek, illetve többen nyugdíjasok voltak. Sokan kénytelenek voltak a nyugdíj mellett is dolgozni. Ez a mai világunkban szintén egy felettébb érdekfeszítő problémakör, hiszen a nyugdíjkorhatárok kitolódnak, egyre több ember küzd a megélhetéséért. Ez a probléma igenis valós és létezik, bármennyire is próbálják ezt leplezni és elnyomni.

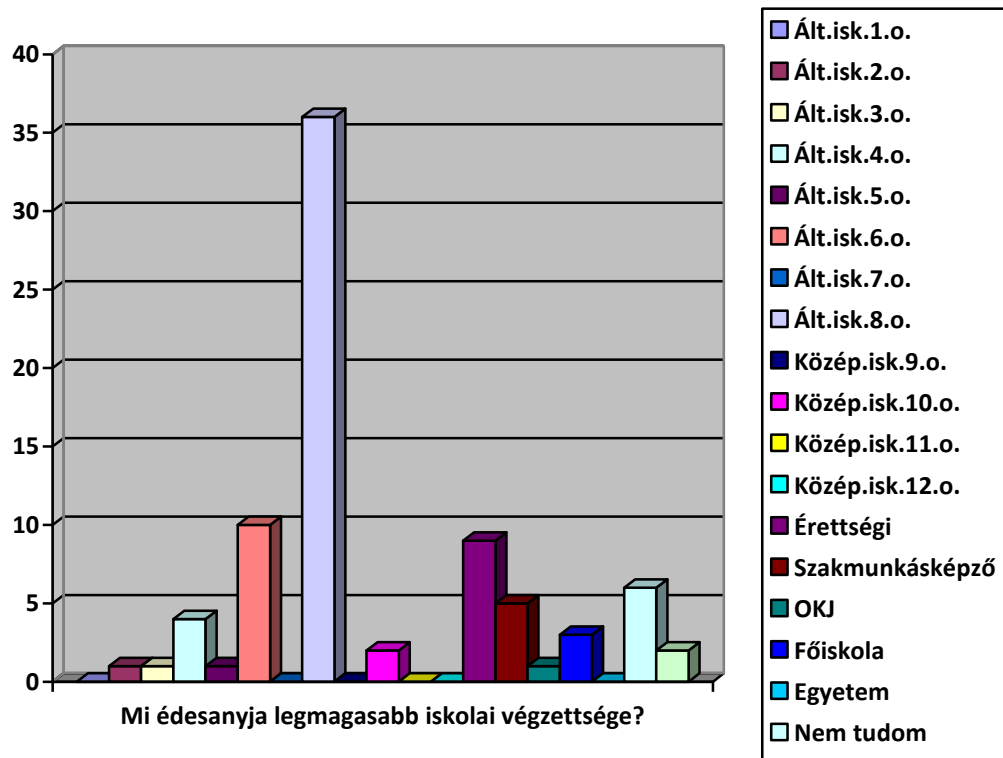
4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

19. ábra

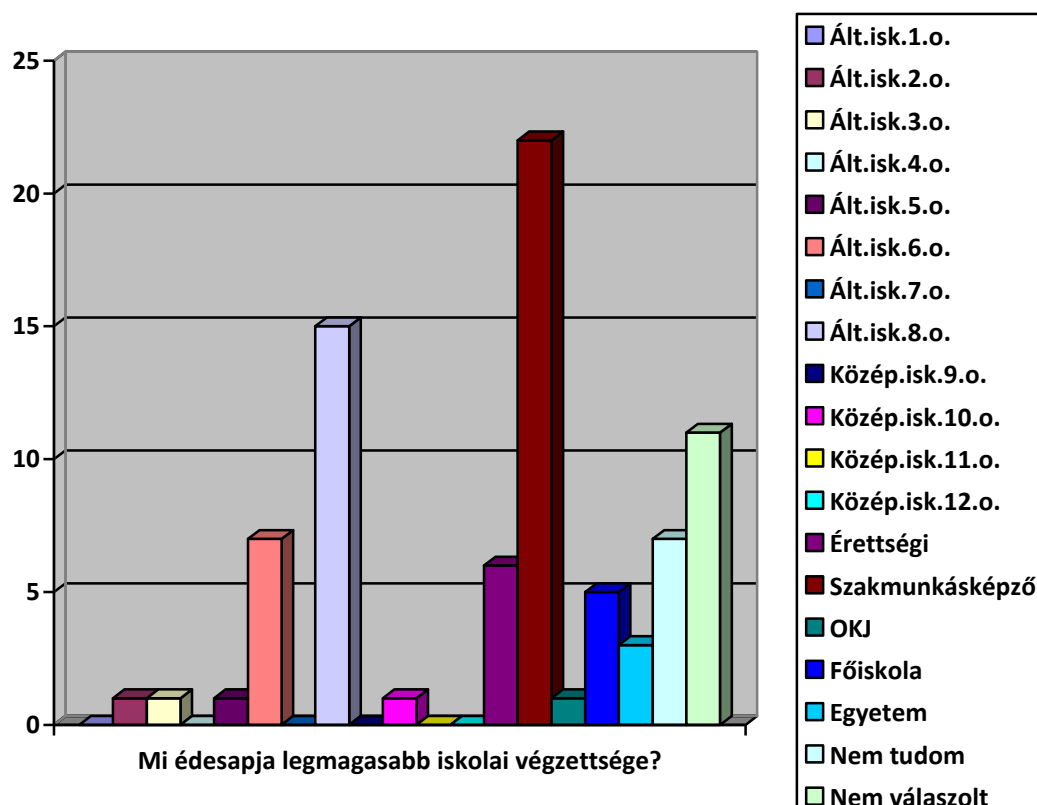
A negyedik kérdésben szerettem volna megtudni a felmérésben részt vevők iskolai végzettségét. Talán ennek a generációnak a „sajátosságát” igazolták vissza a válaszok, miszerint a legtöbben szakmunkásképzőt végeztek, valamint általános iskola befejezésével ért véget a tanulmányi útjuk. Gondoljunk csak bele, ezek az emberek nagyjából az 1950-es években születtek, abban az időben teljesen más volt az oktatási rendszer és helyzet is, valamint a gazdaságot is más tulajdonságok jellemezték. Az ő idejükben a családmodell és a társadalom is másképp értelmezhető és értelmezendő.

5. Mi édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége?

20. ábra

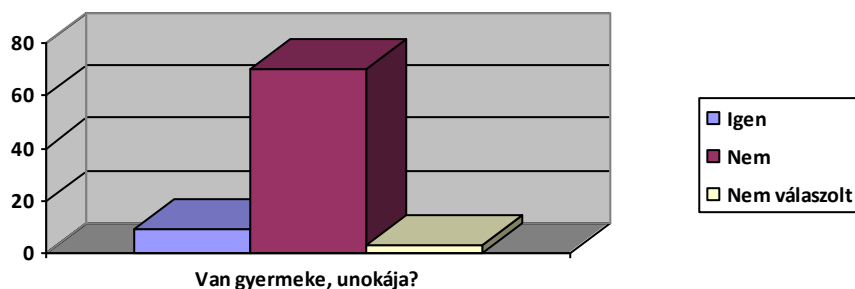
6. Mi édesapja legmagasabb iskolai végzettsége?

21. ábra

Az ötödik és hatodik kérdésem a szülők iskolai végzettségére vonatkozott. Az édesanyák általában megálltak a nyolcadik osztály befejezésénél, az édesapák pedig szakmunkásképzőt végeztek. Természetesen előre és hátra mutatóan is vannak válaszok, ám döntő többségben a fent említettek voltak az irányadók. Sajnos sokan nem tudták erre a kérdésre a válaszokat, gyakran nem is ismerték szinte a szüleiket. A válaszokból egyértelműen látszik az a történelmi-edukációs folyamat, amely a 20. században zajlott le: a Kádár-rendszerből növekszik a középiskolát végzettek száma, a rendszerváltás után egyre növekszik a felsőoktatásban tanulók száma.

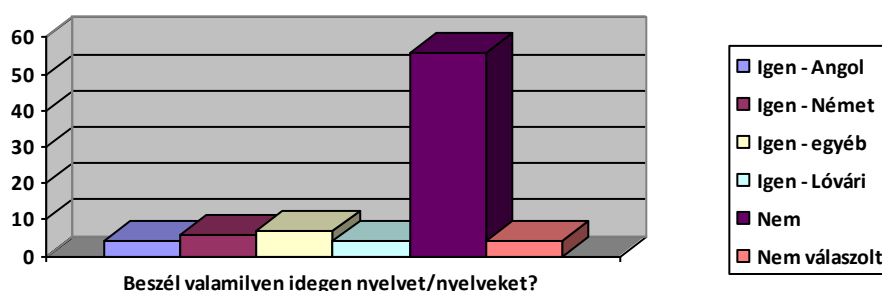
7. Van gyermeke, unokája?

22. ábra

A hetedik kérdésem: Van gyermeke, unokája? Elszomorító volt számomra, mikor megláttam a válaszokat. Döntő többségben a nem választ adták az elítéltek. Külön bontottam a gyermeket és az unokát, hiszen ez nem elhanyagolható és a válaszokban, amennyiben igen volt, le is írták, hogy pl. „igen 2 gyermek, 4 unoka” vagy „egy gyermek” stb. Felvetődik bennem egy újabb gondolat: abban az esetben, hogy ha nincsen gyermeke (így unokája sem), akkor a szabadulás után ki fogja támogatni és segíteni? Ebben a korban gyakori sajnós az is (egyelőre), hogy a párját is elveszítette az ember, így véleményem szerint jogosan fordul meg a fejében az, hogy mi lesz ezekkel az emberekkel, mikor végleg elhagyják a bv. intézetet? Az utógondozásnak itt (is) meghatározó szerepe lehet, hiszen elképzelhető, hogy pontosan emiatt lesz valaki visszaeső bűnöző, mert „kint” nem kap segítséget és az évek során megszokta az állandó gondoskodást? A hospitalizáció létező jelenség a büntetés-végrehajtási intézetek falain belül is.

8. Beszél valamilyen idegen nyelvet/nyelveket?

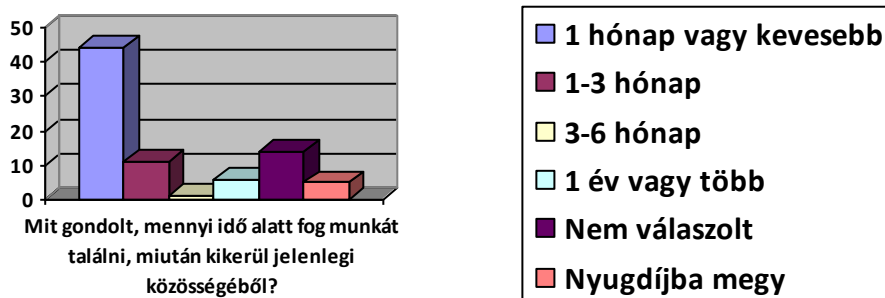

23. ábra

A nyolcadik kérdés: Beszél valamilyen idegen nyelvet/nyelveket? A válaszok elég egyértelműek voltak: nem. Véleményem szerint ez szintén betudható a generáció sajátosságának, hiszen az ő korukban ennek még nem volt akkora jelentősége, mint a mai világban. Akik beszélnek valamilyen nyelvet, az leggyakrabban – tekintve a börtönökben bent lévő etnikai kisebbségi csoport kiemelkedő nagyságát – lovári, valamint angol és német nyelvet.²⁸

²⁸ Itt jegyzem meg, hogy vizsgálatom magyar állampolgárokra terjedt ki, s nem foglalkoztam az ezen belüli hovatartozásokkal. Ez egy bővebb vizsgálat témája lehetne.

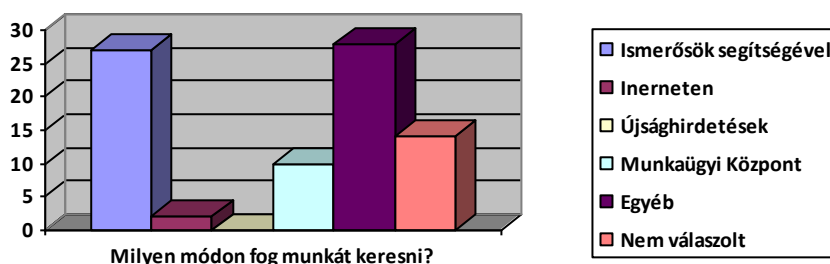
9. Mit gondol, mennyi idő alatt fog munkát találni, miután kikerül jelenlegi közösségéből?

24. ábra

A kilencedik kérdésem a következő volt: Mit gondol, mennyi idő alatt fog munkát találni, miután kikerül jelenlegi közösségéből? A feleletek alapján nagyon bizakodóak a fogvatartottak, hiszen kimagaslóan a legtöbb válasz az 1 hónap vagy annál kevesebb idő alatt volt. Ennek több oka is lehet, így a saját vállalkozás vagy családi (ami a gyermekek, unokák kérdésével összevetve elgondolkoztató...), esetleg – nyilvánvalóan sokkal kisebb mértékben – visszavárják a régi munkahelyekre az illetőket. Természetesen a válaszok felfoghatók egyfajta önerősítő pszichés mechanizmus részének is.

10. Milyen módon fog munkát keresni?

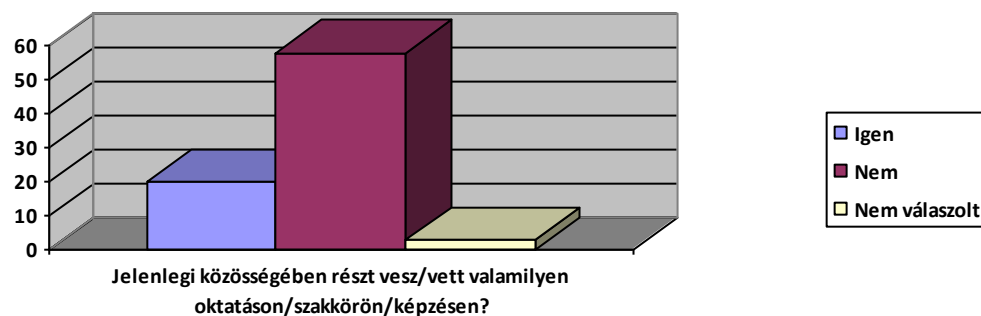

25. ábra

A tízedik kérdés: Milyen módon fog munkát keresni? Azt hiszem, ez egy meghatározó pont a szabaduló elítélteknek, hiszen a jövőbeni életük a tét. A válaszadók többsége az „egyéb” lehetőséget választotta, amit kiegészítettek azzal, hogy visszavárják őket, valamint azzal, hogy nem kell keresniük, hiszen van nekik vállalkozásuk és egyéb. Sokan azt válaszolták, hogy nyugdíjasként már nem fognak munkát keresni, valamint az „ismerősök segítségével” opció is kiemelkedő. Ami számomra meglepő volt, hogy az elítéltek a Munkaügyi Központokkal kapcsolatban is igen nagy bizalommal vannak. Ezzel szemben egyértelmű, hogy a fogvatartottak az internetes- és újsághirdetéseken egyáltalán nem bíznak. Ennek szintén több oka lehet, az első valószínűleg az, ami egy büntetlen

előítéletűnek is, a reménytelenség, az elkeseredettség és a tudat, hogy sokszor hiába jelentkezőnk állásokra, hogy ha alkalmasak is vagyunk, akkor is a belső dolgozó vagy annak ismerőse, rokona kapja meg a meghirdetett állást nagyobb eséllyel. A második pedig a társadalmi megítélés, miszerint igen nagy előítélettel vannak a büntetett előéletű emberekkel, és idősök esetében ez sajnos fokozódik a kor szerinti megkülönböztetés (ageizmus) miatt.

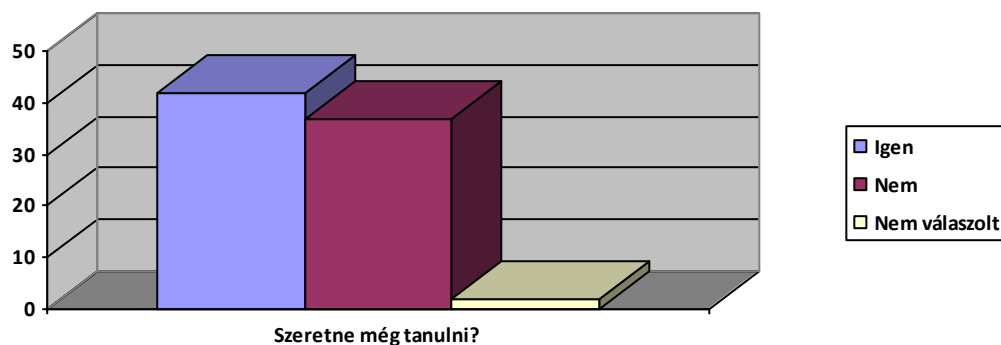
11. Jelenlegi közösségében részt vesz/vett valamilyen oktatáson/szakkörön/képzésen?

26. ábra

A tizenegyedik kérdés: Jelenlegi közösségében részt vesz/vett valamilyen oktatáson/szakkörön/képzésen? Ezzel a kérdéssel egyértelműen arra kerestem a választ, hogy az idős elítéltek között milyen a hajlandóság a tanulásra, képzésre, művelődésre. Elkeserítő az eredmény. A megkérdezettek többsége nemmel válaszolt, tehát nem vettek és nem is vesznek részt semmilyen oktatáson, szakkörön. Ám ettől függetlenül nem teljesen reménytelen a helyzet, hiszen a válaszokból kiderül, hogy gyakran azért nem tanulnak, mert nem indul az érdeklődésüknek, előképzettségüknek megfelelő tanfolyam, munka utáni elfoglaltság. A büntetés-végrehajtási intézetekben ez gyakori probléma és az oktatásszervező, a külsős oktatási intézmény, avagy az oktatásért felelős dolgozó összetett problémával áll szemben, hiszen nem kívánságra és érdeklődésre való tekintettel kerülnek az emberek ebbe a közösségbe, így nehéz olyan szakmákat, szakköröket indítani, ami mindenkit érdekel. Ezt a problémát a fórumokon, előzetes tudás- és igényfelméréssel lehetne kiküszöbölni.

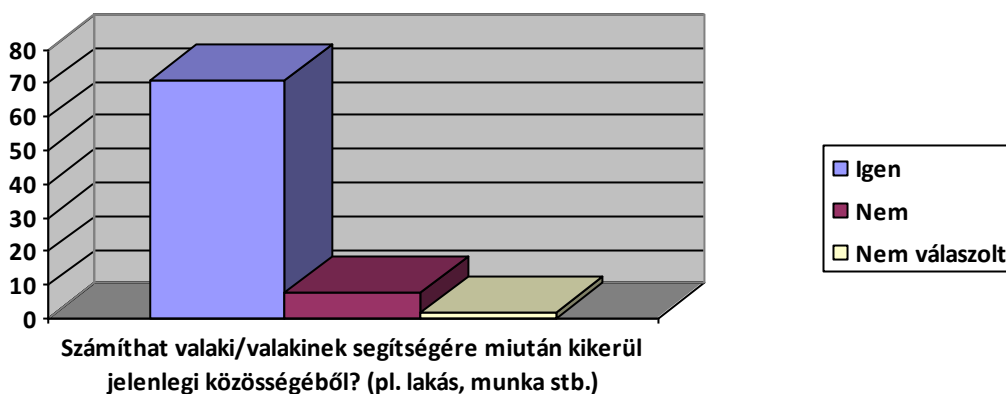
12. Szeretne még tanulni?

27. ábra

A tizenkettedik kérdés: Szeretne még tanulni? A válaszok eredménye igazolja előbbieken taglalt véleményemet, hiszen többen szeretnének még tanulni, kevesebb volt a „nem” válasz. Úgy gondolom, a társadalom „saját érdeke” is, hogy a fogvatartottak látóköre bővüljön, művelődjenek, és képezzék magukat. Sokan mondják, hogy „de azt is a társadalom állja, és másnak sem fizetik, senkinek sincs semmi ingyen” stb. Valóban így van, véleményem szerint létezik megoldás arra, hogy az elítélteknek se legyen ingyen, hiszen nagy részük alkalmas a munkaerő-piaci feltételek szerint a különböző munkák ellátására.

13. Számíthat valaki/valakik segítségére miután kikerül jelenlegi közösségéből?(pl. lakás, munka stb.)

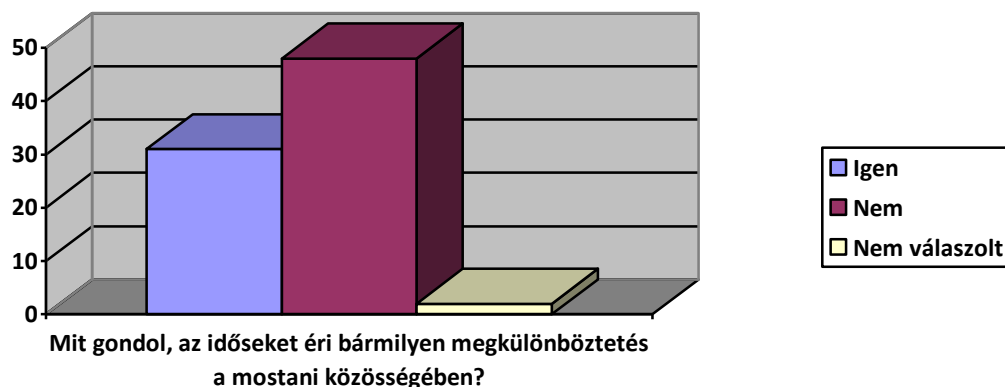

28. ábra

A tizenharmadik kérdés: Számíthat valaki/valakik segítségére miután kikerül jelenlegi közösségéből? (pl. lakás, munka stb.). A válaszadók többsége „igen” válasszal felelt. Sajnos azonban a „nem” lehetőséget is jó páran beírták. Saját meglátásom és tapasztalataim alapján úgy gondolom, hogy az élet döbbenetes, reménytelen, fájdalmas és hatalmas kihívásokkal teli helyzetek elé állíthatja az embereket. Minden helyzetet

könnyebben át lehet vészteni és meg lehet oldani, hogy ha az embernek van családja, vannak barátai, olyan emberek az életében, akikkel kölcsönös bizalmi kapcsolatban van. Nem véletlenül tartja a mondás is, miszerint az ember társas lény vagy a szociológusok, hogy a társadalmi-kapcsolati tőke legfontosabb része a család. Véleményem szerint azokra az elítéltekre, akiknek valóban senkijük nincs és senkire sem számíthatnak, fokozottan kell figyelni és segíteni őket, hiszen a társadalomnak valóban ez lenne az érdeke.

14. Mit gondol, az időseket éri bármilyen megkülönböztetés a mostani közösségében?

29. ábra

A tizennegyedik kérdés: Mit gondol, az időseket éri bármilyen megkülönböztetés a mostani közösségében? Ezzel a problémával, az ageizmussal nem csak az ilyen zárt intézményekben, hanem a való életben is gyakran találkozunk. A válaszadók többsége mégis a „nem” választ jelölte meg. Feltehetően a félelem bent még nagyobb szerepet játszik, ami a bv. intézeten kívül is tapasztalható (pl. családon belüli erőszak esetében). Ezekről a problémákról beszélni kell és valamilyen módon orvosolni kell (vagy legalább enyhíteni) a kialakult megítélést és helyzetet. Az idős korosztályt én külön helyezném el, hiszen az érdeklődésük és életútjuk is lehet hasonló, ami egyéb problémákra is megoldás lehetne (pl. nem bántanák az idősebbeket egy cellán belül azért, mert egészségügyi állapotuk miatt alsó ágyat kapnak).

15. Amennyiben az igen választ jelölte be, kérem, írja le, hogy Ön szerint miért kezelik máshogyan az idősebb korosztályt? (pl. cellatársak)

A leggyakrabban leírt válaszok a következők voltak:

- Szóbeli és fizikai agresszivitás,
- lenézik az időseket,
- nem adják meg a tiszteletet,
- elnyomják őket,
- a legtöbbet zaklatják,
- a fiatalok irigylük az alsó ágyakat tőlük,
- eltérő együttélési szokások,
- az idősebbek dolgozni szeretnének,
- az idős generáció a fiataloktól külön elhelyezést szeretne,
- obszcén szavak használata,
- az elismerés tárgya a fogvatartottaknál: az anyagi helyzet, a fizikai erő,
- ha nem tapasztalt a bűnöző életben lenézik,
- az iskolázottabbakat lenézik, a gyengéket eltapossák.

Az tizenötödik és egyben utolsó kérdés: Amennyiben az igen választ jelölte be, kérem, írja le, hogy Ön szerint miért kezelik máshogyan az idősebb korosztályt? (pl. cellatársak). A válaszokból kiderül, hogy ez a nehézség igenis létezik, a kinti és a benti világban egyaránt. A kapott információk alapján azt gondolom, hogy az idősebb elítélteket ért kellemetlenségek nagy része ugyanúgy érinti a kinti 50+-os társadalmat is.

5. Összegzés

Tanulmányom lezárásaként, a fentebb közölt adatok alapján elmondhatom, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek falain belüli oktatásra, képzésre, nevelésre, motivációk megtalálásának segítésében, életkörülmények felmérésére – javítására – rendkívül nagy szükség van, korosztálytól függetlenül, hiszen kutatásaim eredményeként megállapítható a tény, hogy igen alacsony iskolai végzettséggel kerülnek az elítéltek közé az emberek. Szeretném egyúttal felhívni a figyelmet az idős emberek képzésének, oktatásának, művelésének fontosságára is, hiszen itt még nagyobb feladatok mutatkoznak.

Szükséges megemlíteni a további munka érdekében vázlatosan a reintegrációt segítő alapítványokat – Váltóság Alapítvány, Diótörő Alapítvány, Élő Reménység Alapítvány – akik kiemelkedő tevékenységet végeznek Magyarországon ezen a területen. Léteznek reintegrációt segítő tréningek is, a legismertebbek a Goldstein és az EQUIP módszer. Hazánkban a resztoratív szemlélet alkalmazására is megvalósultak már kísérletek, bízom benne, hogy a továbbiakban ezek utat törnek maguknak a lehető leghatékonyabb eredmény elérése érdekében.

Köztudott, hogy az elítéltekkel szemben negatív magatartást mutat a társadalom és ez érthető minden területre (munkaerő-piac, oktatás, egészségügy, közösségek a legmélyebb szintekig stb.). Szabadulásuk után a környezet nem könnyíti meg, inkább nehezíti a társadalomba való beilleszkedésüket ezeknek az embereknek, akik jelen formában már büntetett előéletűeknek számítanak, ami egy igen nagy „bélyeg” mai világunkban.

Ezen kívül az időskori ageizmussal összekapcsolva a börtönviseltséget, azt hiszem, értelemszerűen merül fel a feladat fontossága, miszerint az 50+-os szabadult emberekkel kiemelten kell foglalkozni, hiszen az idősödő társadalomban a munkaerő-piac nagy százalékát teszi ki ez a csoport, így nem lehet elmenni a feladat mellett, hogy segítsünk nekik a beilleszkedésben, továbbképzésben, a hiányosságok pótlásában, esetleges pályakorrekcióban. A negatív előítéletek ezekre az egyénekre duplán is igazak, – így a büntetett előélet és az idős kor –, tehát elképesztően fontos hangsúlyozni először is ennek a csoportnak a létezését, majd a velük való folyamatos, kitartó foglalkozást, munkát.

Meggyőződésem, hogy az agresszív viselkedésű embereknek és azoknak, akik a magatartási problémáik miatt félresiklott az életük, segíteni lehet és kell is. Sokan nem vagyunk képesek kezelni a krízishelyzeteket, a halált, a hiányérzetet (szeretet, szeretett

személyek, anyagi javak stb.). Úgy érzem, hogy ugyanígy, gyakran túlságosan is félve beszélünk a bűnözésről, a börtönökről, a fogvatartottakról, hiába szövi bele magát ez a jelenség az emberek hétköznapijaiba, s hiába tudjuk, hogy ez a jelenség a világon mindig is létezett. Ezért különösen nagyon fontos lehet az andragógus szerepe.

A probléma megoldására lenne egy úgynevezett „második esély program” javaslatom. Ami az idős, börtönviselt emberek számára egy olyan képzési programot és munkahely teremtetést jelent, amiből az állam és magánvállalkozók is kiveszik a részüket az érintett személyekkel közösen. (Ezek a tervek alapjait adhatják a mester szakos szakdolgozatomnak).

A főiskolai szakmai gyakorlatom alatt egy olyan világba nyerhettem betekintést, ami elképzelhető, hogy az egész életemet meg fogja határozni. Rengeteg kérdésre választ kaptam és számos problémára fény derült, így hát a fiatal generáció tagjaként előttem is adott a feladat, ami a nehézségeket figyelembe véve, egyre szűkebb időn belül megoldásra vár. Úgy érzem, a Zsigmond Király Főiskola újíto szelleme, kapcsolatrendszere és magasan képzett oktatói, munkatársai mindenki előtt nyitva hagyják az ajtót és támogatást, segítséget nyújtanak a hallgatói törekvésekhez, ami igen ritka a mai magyarországi felsőoktatási rendszerben. Így bátran buzdítom hallgatótársaimat arra, hogy keressék a lehetőségeket és éljenek is azokkal, ne féljenek az „új” esetleg „más” avagy különleges területektől, merjenek nagyot álmodni, hiszen a főiskola minden támogatást megad arra, hogy mindenki megvalósíthassa álmait, terveit.²⁹

Leendő andragógusként szeretnék az idősek és az elítéltek oktatásával, esetleg másfajta speciális területtel foglalkozni. Igyekszem minél többet tanulni, kutatásokat végezni, egyre több szakmát elsajátítani, hogy a végén egy kerek, átfogó ismeretekkel rendelkező szakember válhasson belőlem és segítséget nyújthassak azok számára, akiknek ez szükséges. Írásomban több problémával foglalkoztam, de a véleményem hasonló mindegyiknél. Úgy vélem, hogy mindenkinek segíteni kell, akár kórházban, börtönben van, vagy akár csak elakadt az élet bármely területén. Az élet fenntartása és az egészség megőrzése a legfontosabb, amihez hozzátartozik a fizikai és mentális egészség is. Tehát nem elég valakinek a testi épségével törődni, figyelünk kell a lelki problémákra is, hiszen a fizikai, testi tüneteket sokszor lelki problémák miatt produkálják az emberek. Úgy gondolom, hogy terveimmel, célkitűzéseimmel, újíto ötleteimmel hasznára lehetek a gazdaságnak is, és saját magamnak is kialakíthatok egy kiegyensúlyozott, boldog életvitelt.

²⁹ Ld. erről: Grigalavičius Rita: Pálya magazin 2011 – 2012.december - januári számában megjelent cikk

Nagyon fontosnak tartom a vélemény kinyilvánításának jogát, amivel a legtöbb esetben élek, természetesen vállalva ezzel az esetleges következményeket is. Hiszen ritka, hogy az emberek ugyanúgy gondolkoznának, tiszteletben kell tartani mások véleményét és találni kell egy közös, járható utat, kompromisszumok árán.

„Festhetjük a hajunkat

De egy valamit nem változtathatunk meg.

Nem menekülhetünk el magunk elől, magunk elől,

Furcsa, ahogy minden hanyatlásnak indul.

Segítsetek tehát az öregeknek”

(Jarvis Cocker: Segítsetek az öregeknek)³⁰

³⁰ Frank Schirmacher: A matuzsálem összeesküvés (2007), Scolar Kiadó, Budapest p.7.

6. Irodalomjegyzék

- Andorka Rudolf (2006), Bevezetés a szociológiába, Budapest, Osiris Kiadó
- Déri Pál: A bűnözési statisztika és a valóság (2000), BM Kiadó
- Frank Schirrmacher: A matuzsálem összeesküvés (2007), Scolar Kiadó, Budapest
- Grigalavičius Rita: A felnőttoktatás gazdaságtana házi dolgozat, 2011. október
- Grigalavičius Rita: Pálya magazin 2011 – 2012.december - januári számában megjelent cikk, Zsigmond Király Főiskola, Budapest
- Jászberényi József: Geronto-edukáció (2011), PrintX-Budavár Kiadó, Budapest
- Jászberényi József: Az aktív idősor lehetőségei Magyarországon (Bevezetés a geronto-andragógiába),(2009), PrintXBudavár Zrt., Budapest,
- Jászberényi József 2009/2010 II. félévében tartott Geronto-andragógia című kurzusának anyaga
- Jászberényi József 2011/2012 II. félévében tartott Geronto-andragógia II. című kurzusának anyaga
- Jászberényi József: Az ageizmus, Polgári Szemle, 2010/1.
- Keményné dr. Pálffy Katalin (2006), Alapozó pszichológia, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó
- Kovacsicsné Nagy Katalin: Igazságügyi statisztika (2001), Rejtjel Kiadó, Budapest
- Lewis Lyons: A büntetés története (2005), Magyar Könyvklub Rt.
- Dr. Lőrincz József – Dr. Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon (1997), kiadta: a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, Sajtóiroda, felelős kiadó: Dr. Tari Ferenc, Budapest
- Mezey Barna: A magyar polgári börtönügy kezdetei (1995), Osiris-Századvég Kiadó, Budapest
- Németh Eszter (felelős szerkesztő): Magyar Statisztikai zsebkönyv 2008 (2009), Központi Statisztikai Hivatal, Xerox Magyarország Kft., Budapest
- Romsics Ignác: A 20. század rövid története (2007), Rubicon-Ház Bt., Budapest
- Dr. Sárkány István: Az idősor viktimológiája (1999), BM Kiadó, Budapest
- Dr. Szabó Endre: A felnőttoktatás gazdaságtana című kurzus előadásainak jegyzete

Szabó István (felelős szerkesztő): Magyar Statisztikai zsebkönyv 2010 (2011), Központi Statisztikai Hivatal, Xerox Magyarország Kft., Budapest

Egyéb:

6/1990. (VII.12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásainak szabályairól

A szakmai gyakorlat helyszínén, az intézményben kapott hivatalos dokumentumok

A büntetés-végrehajtási intézet által kiadott, mindenki számára nyilvános dokumentumok

Internetes hivatkozások:

http://static.saxon.hu/websys/datafiles/N/22/22986_halasianita_aldozatvedelem.pdf

(Gönczöl – Kerezsi – Korinek – Lévy: Kriminológia – Szakkriminológia (CompLex, 2006. 276. oldal)) Letöltés ideje: 2012.02.06.

<http://www.okri.hu/content/view/12/50/> Letöltés ideje: 2012.01.06.

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=b%C3%BCntet%C3%A9s-v%C3%A9grehajt%C3%A1s%20fogalma&source=web&cd=3&ved=0CDIQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.jegyzetek.com%2Findex.php%3Faction%3Ddownloadfile%26filename%3DA%2520b%25FCntet%25E9s-v%25E9grehajt%25E1s%2520fogalma.doc%26directory%3DAlapvizsga%25202008%2FM%25E1jt%2FWsz%2520M%25E1jt%2520t%25E9telei%26PHPSESSID%3D344a4f9d72803d9497aa3087e2af9824&ei=moQzT7T7D8bT4QSqpbnjAQ&usg=AFQjCNH-EhQE_Pr7NCT4NilaTqnn2-Qndg&sig2=pRsy4E95XST9M49IprE3OQ Letöltés ideje: 2012.02.07.

http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=b%C3%BCntet%C3%A9s-v%C3%A9grehajt%C3%A1s%20fogalma&source=web&cd=1&ved=0CCMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fequal.nfu.hu%2Fdownload.php%3FdocID%3D262&ei=moQzT7T7D8bT4QSqpbnjAQ&usg=AFQjCNGV7SN6_8q3ZsFvHuqH7Tj_pY5kQ&sig2=EUpfPYcVuWdGBtvfBx0gsw Letöltés ideje: 2012.02.07.

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Fogvatartott> Letöltés ideje: 2012.02.08.

http://www.ksh.hu/nepesseg_nepmozgalom Letöltés ideje: 2012.03.25.

http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_11_2.html Letöltés ideje: 2012.03.25.

http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_5_1.html Letöltés ideje: 2012.03.24.

http://www.google.hu/imgres?um=1&hl=hu&sa=N&biw=1024&bih=677&tbm=isch&tbid=LvuVxLgoNdE3xM:&imgrefurl=http://odafigyelj.blogspot.com/2010/11/borton.html&ocid=BwT6CMF409_uqM&imgurl=http://2.bp.blogspot.com/_5nIme4aUGes/TOW2gJrzG0I/AAAAAAAAAAC4/eP8bL7t0XXA/s1600/borton.jpg&w=1024&h=889&ei=tvJuT56JCs_eQswbI-JCPAg&zoom=1&iact=rc&dur=258&sig=101342983540730279640&page=2&tbnh=150

[&tbnw=178&start=13&ndsp=16&ved=1t:429,r:7,s:13&tx=70&ty=56](#) Letöltés ideje: 2012.03.25.

http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/maslow_motivcis_piramisa.html (Letöltés ideje: 2012.01.24.)

http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=373 (Letöltés ideje: 2012. március 19.)

http://europa.eu/documentation/official-docs/green-papers/index_hu.htm#2005 Letöltés ideje: 2012.03.23.

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=Jelentes97-hatter-Sagi-Tarsadalmi> Letöltés ideje: 2012.03.25.

<http://sdt.sulinet.hu/Player/Default.aspx?g=29734593-2800-413e-b319-0f8d8d7defd7&cid=f190734d-1db2-46c7-9aef-80ced271a374> Letöltés ideje: 2012.03.26.

7. Függelék

1. Általános kérdőív:

KÉREM, MINDEN ESETBEN CSAK EGY VÁLASZT JELÖLJÖN MEG!

1.Hány éves?

- ☐ 20 év alatti
- ☐ 20-25 év
- ☐ 25-30 év
- ☐ 30-40 év
- ☐ 40-50 év
- ☐ 50 feletti

2.Először van az elítéltek között?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

3.Hol dolgozott és mit, mielőtt bekerült a mostani közösségébe?

4.Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Általános iskola 1. osztály
- ☐ Általános iskola 2. osztály
- ☐ Általános iskola 3. osztály
- ☐ Általános iskola 4. osztály
- ☐ Általános iskola 5. osztály
- ☐ Általános iskola 6. osztály
- ☐ Általános iskola 7. osztály
- ☐ Általános iskola 8. osztály
- ☐ Középiskola 9. osztály
- ☐ Középiskola 10. osztály
- ☐ Középiskola 11. osztály
- ☐ Középiskola 12. osztály
- ☐ Érettségi
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Érettségire épülő OKJ képzés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem

5.Mi édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Általános iskola 1. osztály
- ☐ Általános iskola 2. osztály
- ☐ Általános iskola 3. osztály
- ☐ Általános iskola 4. osztály
- ☐ Általános iskola 5. osztály
- ☐ Általános iskola 6. osztály
- ☐ Általános iskola 7. osztály

- ☐ Általános iskola 8. osztály
- ☐ Középiskola 9. osztály
- ☐ Középiskola 10. osztály
- ☐ Középiskola 11. osztály
- ☐ Középiskola 12. osztály
- ☐ Érettségi
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Érettségire épülő OKJ képzés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem
- ☐ Nem tudom

6. Mi édesapja legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Általános iskola 1. osztály
- ☐ Általános iskola 2. osztály
- ☐ Általános iskola 3. osztály
- ☐ Általános iskola 4. osztály
- ☐ Általános iskola 5. osztály
- ☐ Általános iskola 6. osztály
- ☐ Általános iskola 7. osztály
- ☐ Általános iskola 8. osztály
- ☐ Középiskola 9. osztály
- ☐ Középiskola 10. osztály
- ☐ Középiskola 11. osztály
- ☐ Középiskola 12. osztály
- ☐ Érettségi
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Érettségire épülő OKJ képzés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem
- ☐ Nem tudom

7. Beszél valamilyen idegen nyelvet/nyelveket?

- ☐ Igen - Milyet?.....
- ☐ Nem

8. Miért fontos az oktatás/ képzés számomra?

- ☐ Tudom mi akarok lenni, mit szeretnék csinálni, ezért fontos a végzettség megszerzése
- ☐ Azt gondolom, hogy jó szórakozás lesz, legalább nem unatkozom
- ☐ Jobban meg szeretném ismerni és érteni az engem körülvevő világot
- ☐ Kifejezetten érdekel az oktatás, a tudásom bővítése
- ☐ Azért, mert a mai világban nem lehet boldogulni iskolai végzettségek nélkül
- ☐ Szeretek tanulni, bizonyos tárgyak kifejezetten érdekelnek
- ☐ Azért, mert pénz kaphatok érte

- ☐ Azért, hogy amikor kikerülök innen, könnyebben tudjak boldogulni
- ☐ Azért, mert nem szeretnék ide visszakerülni és célozom, hogy megálljak a saját lábamon

9. Tanulna olyan szakmát a jelenlegi közösségében, amely sikeres elvégzése után az állam munkát is biztosítana Önnek?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

10. Amennyiben lenne rá lehetősége, vállalna olyan munkát, amit majd a szabadulása után is tud folytatni?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

11. Mit gondol, az ilyen jellegű törekvések segítenék azt, hogy ne kerüljön vissza ebbe a közösségbe?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

12. Tudja, hogy mennyibe kerül az államnak az, hogy Ön egy büntetés-végrehajtási intézetben tölti a napjait?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

13. Szabadulása után szeretne a társadalom hasznos tagjává válni?

- ☐ Igen, mindenképpen
- ☐ Nem, jó minden úgy, ahogy van
- ☐ Mindegy, majd lesz valami

14. Fontos Önnek, hogy gyermekének (amennyiben van) jó példát mutasson?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

2. 50+ - os kérdőív:

KÉREM, VÁLASZOLJON AZ ALÁBBI KÉRDÉSEKRE!

2. *Hány éves most?*

3. *Mikor szabadul?*

4. *Hol dolgozott és mit, mielőtt bekerült a mostani közösségébe?*

KÉREM, JELÖLJE BE AZT A VÁLASZT, AMI A LEGJOBBAN ILLIK ÖNRE!

5. *Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?*

- ☐ Általános iskola 1. osztály
- ☐ Általános iskola 2. osztály
- ☐ Általános iskola 3. osztály
- ☐ Általános iskola 4. osztály
- ☐ Általános iskola 5. osztály
- ☐ Általános iskola 6. osztály
- ☐ Általános iskola 7. osztály
- ☐ Általános iskola 8. osztály
- ☐ Középiskola 9. osztály
- ☐ Középiskola 10. osztály
- ☐ Középiskola 11. osztály
- ☐ Középiskola 12. osztály
- ☐ Érettségi
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Érettségire épülő OKJ képzés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem

6. *Mi édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége?*

- ☐ Általános iskola 1. osztály
- ☐ Általános iskola 2. osztály
- ☐ Általános iskola 3. osztály
- ☐ Általános iskola 4. osztály
- ☐ Általános iskola 5. osztály
- ☐ Általános iskola 6. osztály
- ☐ Általános iskola 7. osztály
- ☐ Általános iskola 8. osztály
- ☐ Középiskola 9. osztály
- ☐ Középiskola 10. osztály
- ☐ Középiskola 11. osztály
- ☐ Középiskola 12. osztály

- ☐ Érettségi
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Érettségire épülő OKJ képzés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem
- ☐ Nem tudom

7. Mi édesapja legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Általános iskola 1. osztály
- ☐ Általános iskola 2. osztály
- ☐ Általános iskola 3. osztály
- ☐ Általános iskola 4. osztály
- ☐ Általános iskola 5. osztály
- ☐ Általános iskola 6. osztály
- ☐ Általános iskola 7. osztály
- ☐ Általános iskola 8. osztály
- ☐ Középiskola 9. osztály
- ☐ Középiskola 10. osztály
- ☐ Középiskola 11. osztály
- ☐ Középiskola 12. osztály
- ☐ Érettségi
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Érettségire épülő OKJ képzés
- ☐ Főiskola
- ☐ Egyetem
- ☐ Nem tudom

8. Van gyermeke, unokája?

- ☐ Igen - Mennyi?.....
- ☐ Nem

9. Beszél valamilyen idegen nyelvet/nyelveket?

- ☐ Igen - Milyet?.....
- ☐ Nem

10. Mit gondol, mennyi idő alatt fog munkát találni, miután kikerül jelenlegi közösségéből?

- ☐ 1 hónap vagy kevesebb
- ☐ 1-3 hónap
- ☐ 3-6 hónap
- ☐ 1 év vagy több

11. Milyen módon fog munkát keresni?

- ☐ Ismerősök segítségével
- ☐ Interneten
- ☐ Újsághirdetések
- ☐ Munkaügyi Központ
- ☐ Egyéb:.....

12. Jelenlegi közösségében részt vesz/vett valamilyen oktatáson/szakkörön/képzésen?

- ☐ Igen - Min?.....
- ☐ Nem

13. Szeretne még tanulni?

- ☐ Igen – Mit?.....
- ☐ Nem

14. Számíthat valaki/valakik segítségére miután kikerül jelenlegi közösségéből?(pl. lakás, munka stb.)

- ☐ Igen
- ☐ Nem

15. Mit gondol, az időseket éri bármilyen megkülönböztetés a mostani közösségében?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

16. Amennyiben az igen választ jelölte be, kérem, írja le, hogy Ön szerint miért kezelik máshogyan az idősebb korosztályt? (pl. cellatársak)